

Vergaderjaar 2010–2011

32 605

Beleid ten aanzien van ontwikkelingssamenwerking

Nr. 4

LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN

Vastgesteld 16 mei 2011

De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken¹ heeft een aantal vragen voorgelegd aan de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken over de brief van 18 maart 2011 inzake de Focusbrief ontwikkelingssamenwerking (Kamerstuk 32 605, nr. 2).

De staatssecretaris heeft deze vragen beantwoord bij brief van 13 mei 2011. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Pechtold

De griffier van de commissie,
Van Toor

¹ Samenstelling:

Leden: Bommel, H. van (SP), Staaij, C.G. van der (SGP), Timmermans, F.C.G.M. (PvdA), Ormel, H.J. (CDA), Ferrier, K.G. (CDA), Nicolai, A. (VVD), Haverkamp, M.C. (CDA), Eijsink, A.M.C. (PvdA), ondervoorzitter, Irrgang, E. (SP), Roon, R. de (PVV), Voordewind, J.S. (CU), Pechtold, A. (D66), voorzitter, Broeke, J.H. ten (VVD), Thieme, M.L. (PvdD), Peters, M. (GL), Kortenoeven, W.R.F. (PVV), Bosman, A. (VVD), Dijkers, S.W. (PvdA), El Fassed, A. (GL), Hachchi, W. (D66), Dijkhoff, K.H.D.M. (VVD), Driessen, J.H.A. (PVV) en Vacature PvdA.
Plv. leden: Raak, A.A.G.M. van (SP), Dijkgraaf, E. (SGP), Samsom, D.M. (PvdA), Bruins Slot, H.G.J. (CDA), Çörüz, C. (CDA), Mulder, A. (VVD), Knops, R.W. (CDA), Arib, K. (PvdA), Dijk, J.J. van (SP), Mos, R. de (PVV), Wiegman-van Meppelen Scheppink, E.E. (CU), Schouw, A.G. (D66), Hennis-Plasschaert, J.A. (VVD), Ouwehand, E. (PvdD), Sap, J.C.M. (GL), Wilders, G. (PVV), Leegte, R.W. (VVD), Heijnen, P.M.M. (PvdA), Braakhuis, B.A.M. (GL), Veldhoven, S. van (D66), Taverne, J. (VVD), Bontes, L. (PVV) en Recourt, J. (PvdA).

1, 12, 13, 14, 16, 29, 31, 34, 123, 124, 125, 126, 128, 131, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 145, 146, 149, 152, 153, 155, 156, 158 en 159

Kunt u een overzicht geven van de werkverdeling tussen Nederland en de zes andere gelijkstemde lidstaten?

Kunt u een overzicht geven van de beleidsvoornemens van andere donorlanden ten aanzien van de huidige partnerlanden van Nederland? Welk land vertrekt er, behalve Nederland, uit de landen waar Nederland vertrekt? Welke landen blijven, behalve Nederland, in de landen waar Nederland blijft?

Kunt u de Kamer informeren over de afspraken die er gemaakt zijn met andere donorlanden en op niveau van de EU ten aanzien van de voortgang van beleid in die landen waar Nederland weggaat? Wie neemt het over als Nederland weggaat?

Kunt u de Kamer informeren over het verloop van de besprekingen en de afspraken die er gemaakt zijn met die partnerlanden waaruit Nederland voornemens is zich terug te trekken?

Bent u van zins om – net zoals de Britten – in een bilateraal en multilateraal review uiteen te zetten welke keuzes er zijn gemaakt en waarom? Zo ja, wanneer? Zo nee, waarom niet?

Hoe weegt u de verhouding tussen categorie I, II en III van de partnerlanden?

Bent u bereid uw landenstrategieën te publiceren en hierbij heel concreet en specifiek uw inzet toelicht?

Kunt u een reactie geven op het onderzoek van het Centre for International Development Issues (CIDIN) van de Radboud Universiteit Nijmegen waaruit blijkt dat de vijftien ontvangers zijn geselecteerd op basis van criteria die willekeurig en voor meerdere uitleg vatbaar zijn?

Is het mogelijk om de quickscan van de 33 landen openbaar te maken? Indien nee, waarom niet? Indien ja, kan deze naar de Kamer gezonden worden?

Kunnen de quickscans die duidelijk maken waar de kansen voor Nederland liggen in het land op het gebied van de 4 speerpunten, openbaar gemaakt worden? Op welke wijze zijn deze quickscans gemaakt? In hoeverre zijn bij het maken van de landenkeuze ook de eerder in opdracht van het Ministerie gemaakte SGACA's (Strategic Governance And Corruption Analysis) gebruikt? Tot welke concrete conclusies hebben die rapporten per land geleid?

Welke rol hebben de EU Council Conclusions on an Operational Framework on Aid Effectiveness (18 november 2009) gespeeld bij het maken van de landenkeuze? Wat is de status van dit document en de bijlage met daarin de verdeling van verantwoordelijkheden? In hoeverre werd en wordt dit document ook door andere landen als uitgangspunt gehanteerd bij het maken van keuzes?

Op welke wijze hebben de belangen en potenties van het Nederlandse bedrijfsleven een rol gespeeld bij het maken van de landenkeuze? Is de indruk terecht dat dit aspect verschillend gewogen is bij de drie landenprofielen?

Bent u bereid de 33 zogenaamde quickscans naar de Kamer te sturen? Zo nee, waarom niet?

Kunt u een toelichting geven op de totstandkoming van het selectieproces? Waarom is het ene land wel gekozen en het andere land niet? Hoe is deze afweging tot stand gekomen?

Kunt u de Kamer meer in detail informeren over de inzet voor een betere verdeling tussen EU donoren? Waar wil Nederland op uitkomen? Wat is de concrete inzet van de andere regeringen tot op heden geweest? Is de waarneming terecht dat elk land eigenlijk zijn landen- en themakeuzes al gemaakt heeft en dat men achteraf in EU verband probeert onderlinge afspraken te maken? Welk vervolg krijgt het informele overleg dat in Brussel gehouden is?

Op basis van welke criteria is de keus voor de landen in profiel 2 gemaakt, gelet op de enorme verschillen binnen deze categorie als het gaat om inkomen per hoofd van de bevolking, de mate van invloed van Nederland als donor en de regionale dimensies van fragiliteit?

Op basis van welke criteria is de keus voor de landen in profiel 3 gemaakt, gelet op de enorme verschillen binnen deze categorie als het gaat om hoogte van het inkomen per hoofd van de bevolking en de mate van goed bestuur?

Kunt u aangeven waarin uw beleid nou zo erg verschilt van het vorige kabinet gezien het feit dat u vasthoudt aan onder meer de drie profielen? Waarom heeft u ervoor gekozen alleen maar landen af te laten vallen en niet om nieuwe of andere landen erbij te nemen of in plaats van de huidige partnerlanden te nemen? hebt u de mogelijkheid van nieuwe c.q. andere partnerlanden überhaupt uitgezocht? Zo neen, waarom niet? Zo ja, waar blijkt dit uit?

Beschikt u over een scorekaart of iets vergelijkbaars met betrekking tot de uitgangspunten voor de landenkeuze? Zo ja, bent u bereid deze naar de Kamer te sturen? Zo nee, waar doelt u dan op met de opmerking «de geselecteerde landen scoren hoog op de uitgangspunten voor de landenkeuze (zie IIIA)»?

Op welke wijze heeft u verschillende aspecten tegen elkaar afgewogen, zoals de positie van Nederland als donor, de mate van goed bestuur en de positie van het desbetreffende land op de Human Development Index? Hoe consequent is in dit licht bijvoorbeeld de keuze om Ghana, Kenia en Benin op de lijst te houden en Burkina Faso en Zambia te laten vallen? Bent u van zins het verloop van de uitfasering van de partnerlanden – naast de begroting en jaarverslagen – ook apart aan de Kamer te doen toekomen?

Waarom richt de «focusbrief OS» zich voornamelijk op besprekingen met andere donoren en worden besprekingen met de ontvangende landen nauwelijks genoemd? Miskent dit niet enerzijds de historische relaties die Nederland in de afgelopen vijftig jaar met veel landen heeft opgebouwd, en zorgt het anderzijds niet ook voor openlijke irritaties bij deze landen? De brief geeft voor de landen met wie de relatie voortgezet wordt een summier motivatie. Kunt u echter ook per land waarmee u voornemens bent de bilaterale ontwikkelingsrelatie te beëindigen, beargumenteren hoe en waarom u tot dat besluit gekomen bent? Is reeds met de regeringen van die landen gesproken over dit voorlopige besluit en hoe is daar per land op gereageerd?

Kunt u aangeven waarom bij de onderbouwing van de keuze per partnerland in een land als Benin de relatief goede score op bestuur en weinig overige bilaterale donoren worden genoemd terwijl in een land als Oeganda juist de zorgen over bestuur en de aanwezigheid van vele andere donoren worden genoemd? Zijn (goed) bestuur en de aanwezigheid van andere (bilaterale) donoren nu juist wel of niet een reden om te kiezen voor een bepaald partnerland?

Welk overleg heeft u gevoerd met de geselecteerde landen over de nieuwe beleidsprioriteiten van de Nederlandse regering? In hoeverre zijn de door Nederland per land genoemde prioriteiten in samenspraak met de partnerregeringen tot stand gekomen? Of zijn deze eenzijdig door Nederland bepaald? In hoeverre is hier gehandeld conform de principes van «ownership» (ontwikkelingslanden bepalen zelf strategieën voor armoedebestrijding) en «alignment» (donoren sluiten daarbij aan) die in de verklaringen van Parijs en Accra tot uitdrukking gebracht zijn? Is er in Europees verband overleg geweest over de keuze van deze 15 partnerlanden? Zo ja, welke afspraken zijn hierover gemaakt?

Bij Rwanda geeft u aan dat Nederland onder meer aanwezig blijft omdat het een zeer gewaardeerde donor is? Geldt dit feit niet ook voor een heleboel andere landen waar Nederland wél weggaat? Zo ja, waarom noemt u dit feit dan?

Landenselectie

Bij de landenselectie zijn de 33 landen waarmee Nederland een bilaterale ontwikkelingsrelatie onderhoudt als startpunt genomen. Betrouwbaarheid en continuïteit vormen immers belangrijke factoren in een ontwikkelingsrelatie. Er heeft dus geen «nulpunt-analyse» plaatsgevonden van alle ontwikkelingslanden in de wereld, en er zijn derhalve ook geen nieuwe landen toegevoegd.

Deze 33 landen zijn geanalyseerd en beoordeeld op onderstaande criteria. Hierbij zijn landen deels onderling vergeleken, bijvoorbeeld op aspecten van armoede. Voor het overige is in de beoordeling uitgegaan van een *case-by-case* benadering, waarbij de situatie van elk specifiek land bestudeerd en getoetst is. Er is gebruik gemaakt van de inzichten van ambassades en regio- en themadirecties, die beschikken over analysemateriaal waaronder de SGACA's, alsmede van informatie van vakdepartementen en internationale instellingen.

Criteria:

- mate van armoede (uitgedrukt in inkomen per hoofd van de bevolking in US Dollars);
- de mogelijkheden om de speerpunten tot uitvoering te brengen;
- kansen voor en belangen van de meest betrokken vakdepartementen;
- omvang van het lopende hulpprogramma in financiële termen;
- het aantal Nederlandse hulpactiviteiten en de meerwaarde van Nederland als donor;
- de mate van goed bestuur;
- de «failed state index»;
- de positie van Nederland als donor ten opzichte van andere donoren;
- de mate waarin belastingen bijdragen aan het bruto nationaal product; en
- de mate waarin eventuele sluiting of omvorming van het hulpprogramma bijdraagt aan de voorgenomen bezuinigingen op het postennet.

Voor de lage-inkomenslanden uit profiel 1 is de mate van armoede (inkomen per hoofd van de bevolking) een belangrijk criterium geweest om deze landen in aanmerking te laten komen voor een structurele bilaterale relatie. Voor de keuze van landen in profiel 2 («fragiele staten») hebben naast het criterium van inkomen per hoofd van de bevolking, regionale stabiliteit en mondiale veiligheid («failed state index» van het Foreign Policy Institute) en de toegevoegde waarde van Nederland een belangrijke rol gespeeld. Voor landen in profiel 3 («brede relatie») is bij de selectie vooral gekeken naar de mogelijkheden om de speerpunten tot uitvoering te brengen, kansen en belangen van Nederlandse vakdepartementen en de bijdrage van het land aan de eigen ontwikkeling.

De landenselectie is mede gebaseerd op de langjarige dialoog die door de posten gevoerd is met de overheden in de partnerlanden. Deze elementen zijn meegewogen in het complexe besluitvormingsproces. Echter de landenselectie is uiteindelijk in eerste instantie een Nederlandse aangelegenheid, waarbij uiteraard is voorzien dat de uitwerking van een goede exit strategie en thematische invulling in de overige partnerlanden een goede afstemming zullen krijgen met de overheden aldaar.

De nieuwe beleidsprioriteiten zijn enerzijds gebaseerd op algemeen erkende knelpunten in het ontwikkelingsproces van partnerlanden en anderzijds op de meerwaarde van Nederland in het ondersteunen van partnerlanden bij aandragen van oplossingen. De beleidsprioriteiten zijn «gelegd» op de 33 partnerlanden. Beoordeeld is welke landen het best

scoren op de nieuwe Nederlandse prioriteiten. Over de uiteindelijke keuze zijn de regering van alle 33 partnerlanden geïnformeerd. Voor de 15 landen die partnerland voor bilaterale ODA blijven geldt dat de vier speerpunten relevant zijn voor de bilaterale samenwerking. De ambassades in de 15 partnerlanden zijn gevraagd, in overleg met andere donoren en het ontvangende land, de relevante speerpunten nader uit te werken. Hiermee wordt maximale ownership bewerkstelligd, waarbij het aansluiten op het nationale beleid uitgangspunt is.

De uiteindelijke keuze voor de 15 partnerlanden is een politieke afweging geweest. Een landselectieproces is in mijn ogen niet een mechanische of technische exercitie waarbij criteria worden afgevinkt en waarbij het land met de meest vinkjes overblijft als partnerland. Het totaalplaatje, met de vele overwegingen, heb ik zorgvuldig per land bezien, waarbij voor mij in het ene land zwaar meetelt dat het dreigt een donorwees te worden, zoals in Benin, en in het andere land dat er bijzondere kansen voor Nederland liggen om bij te dragen aan een speerpunt van het nieuwe beleid zoals aan veiligheid en stabiliteit in Burundi. Ik zie dit niet als willekeur, maar als een zorgvuldige manier om tot keuzes te komen waarbij een breed scala aan relevante criteria wordt meegewogen en waarbij tevens recht wordt gedaan aan de specifieke lokale omstandigheden in die landen en aan wat Nederland te bieden heeft.

Voor de 15 landen die geselecteerd worden als partnerland zullen de ambassades de komende tijd werken aan meerjarige landenstrategieën (voor de periode 2012–2015). Hierin zal de Nederlandse inzet op de voor dat land gekozen speerpunten beschreven worden. Deze strategieën zullen na goedkeuring in 2012 worden gepubliceerd op de websites van de betrokken ambassades, en zijn daarmee openbaar. Formele consultaties met de overheden van de geselecteerde landen zullen pas van start gaan na de instemming van uw Kamer met de landenlijst. Om deze reden zijn er met geselecteerde landen nog geen formele afspraken gemaakt over de invulling van de speerpunten.

Op basis van de DAC-peer reviews en de rapportages van de ambassades kan een redelijk accuraat beeld worden gevormd van de waardering van de Nederlandse OS-inspanningen. In het specifieke geval van Rwanda wordt de rol die Nederland heeft gespeeld in de post-genocideperiode zeer speciaal gewaardeerd.

In de Bilateral Aid Review wordt beschreven hoe DfID gekomen is tot een onderbouwde keuze van de landen waarmee DfID een bilaterale hulprelatie wil voortzetten en van landen waarmee DfID de hulprelatie wil beëindigen. Kern van de Britse aanpak was dat het landselectieproces gevoed werd door de mogelijkheden om resultaten te bereiken op bepaalde thema's. Ook in het Nederlandse selectieproces is sterk gekeken naar de mogelijkheden die er in de verschillende landen waren om invulling te geven aan de nieuwe speerpunten. De Britse Multilateral Aid Review wordt momenteel gebruikt als achtergrondmateriaal voor de brief over het multilaterale OS-beleid die u nog voor de zomer ontvangt.

«Quick scans»

De mogelijkheden om de speerpunten water, SRGR, voedselzekerheid en veiligheid en rechtsorde tot uitvoering te brengen maakten een belangrijk onderdeel uit van de overwegingen. Om de mogelijkheden op de speerpunten in kaart te brengen zijn de ambassades van de 33 partnerlanden breed geconsulteerd, en is de visie van de op het departement aanwezige landen- en themadeskundigheid betrokken bij de waardering. In dit proces is expliciet meegewogen in hoeverre de Nederlandse

meerwaarde optimaal benut kan worden en op welke wijze de Nederlandse belangen kunnen worden gediend. Hiertoe ben ik ook in overleg getreden met de betrokken vakdepartementen.

Landenprofielen

Ik heb ervoor gekozen om de landenindeling volgens de bestaande 3 profielen te handhaven, omdat deze indeling praktisch hanteerbaar is en een heldere inkadering geeft voor de Nederlandse inzet in verschillende groepen landen. Ieder profiel kent andere uitdagingen (ten aanzien van MDG-bereiking, veiligheid en stabiliteit en kansen voor economische groei) en de profielen hebben vanuit ontwikkelingsperspectief allemaal hun eigen «waarde». Ik heb daarom gekozen voor een evenwichtige verdeling van partnerlanden over de drie profielen. Binnen de profielen is er uiteraard sprake van maatwerk. Dat ik vasthoud aan de drie profielen betekent echter niet dat ik het beleid van mijn voorganger op alle punten ongewijzigd voortzet. Minder landen, focus op een beperkt aantal thema's en meer nadruk op economische sectoren zijn zaken die blijk geven van een belangrijke tempoversnelling in het proces gericht op het realiseren van meer focus.

Uitfasering partnerlanden

Voor landen die niet meer in aanmerking komen voor bilaterale hulp zal een zorgvuldige, en waar nodig, meerjarige exit-strategie worden gevolgd, om kapitaalvernietiging of een afbreuk van vertrouwen te voorkomen. Alle betrokken landen zijn door mij geïnformeerd, en de reacties lopen uiteen. In zijn algemeenheid werd er dankbaarheid betoond voor de Nederlandse inzet en begrip voor het feit dat er moeilijke keuzes gemaakt moesten worden. Soms kwam de boodschap niet als verrassing, zoals in het geval van Georgië. Andere landen zoals bijvoorbeeld Guatemala en Tanzania uitten hun teleurstelling en betreurden het Nederlandse besluit. Bolivia benadrukte dat zij Nederland wilde bewegen tot een heroverweging van het genomen besluit. Het feit dat vooralsnog andere instrumenten (zoals het bedrijfsleveninstrumentarium) ter beschikking blijven, stelde een aantal landen gerust.

In de meeste exit-landen zullen consultaties met de overheid van het land en de andere aanwezige donoren worden gehouden om te bezien hoe de Nederlandse uitfasering het beste kan worden vormgegeven. Ik houd u jaarlijks in de begroting en de verantwoording op de hoogte over de stand van zaken met betrekking tot de uitfasering in de verschillende landen.

Afstemming met andere donoren

De Nederlandse landenkeuze is mede na overleg met gelijkgezinde donorlanden tot stand gekomen vanwege de Nederlandse wens om tot een verdere internationale werkverdeling te komen.

Net zoals in Nederland is het proces van landenreductie een onderwerp van politiek debat in andere gelijkgezinde landen (VK, Zweden, België, Denemarken). Dit maakt het doorgaans complex om voorafgaand aan politieke besluitvorming vergaande afspraken te maken over werkverdeling in termen van landen en sectoren. Ook betekent dit dat besluiten tot landenreductie door donoren op verschillende tijdstippen worden genomen. Zo hebben Zweden en Duitsland hun landenlijst enige tijd geleden al flink gereduceerd. Naast Nederland is het VK het land dat het meest recent het aantal landen heeft teruggebracht, zo vertrekt DfID bijvoorbeeld uit Kosovo, Indonesië, Moldavië en Vietnam, maar blijft aanwezig in DRC, Pakistan, Tanzania en Zambia.

Het vertrek van andere donoren uit Benin is voor de regering een belangrijke overweging geweest om in dit land te blijven. Het vertrek uit Zambia en Tanzania, twee door de internationale gemeenschap erkende *donor darlings*, is mede ingegeven door de aanwezigheid van een groot aantal bilaterale en multilaterale donoren.

De exitstrategie zal in de drie profielen anders worden vormgegeven. In de meeste profiel 1 landen is de financiële draagkracht van de partneroverheid te beperkt om de wegvallende Nederlandse financiering op korte termijn over te nemen. In profiel 3 landen zullen hier vaak wel mogelijkheden voor zijn. In de fragiele staten waar Nederland vertrekt zal het doorgaans de voorkeur hebben om de exit in te zetten via multilaterale instellingen en NGO's. De regering ziet voor de overname van de Nederlandse programmering op het terrein van onderwijs vooral mogelijkheden om over te dragen aan Duitsland en het VK omdat deze landen hun inzet op dit thema juist continueren.

Europees overleg over Division of Labour

In 2007 heeft de Raad van OS-ministers een gedragscode over werkverdeling tussen EU-donoren aangenomen. In 2009 zijn tevens Raadsconclusies over een «Operational Framework on Aid Effectiveness» overeengekomen.

Werkverdeling tussen EU-donoren gaat langzaam, maar er zijn wel enkele vorderingen gemaakt op basis van de EU gedragscode en het genoemde raamwerk. Zo beperken nu meer lidstaten zich tot maximaal 3 focussectoren per partnerland, zoals de gedragscode aanbeveelt. In veel partnerlanden hebben de aanwezige EU-donoren de donoractiviteiten beter in kaart gebracht en hebben zij de discussie over onderlinge werkverdeling een impuls gegeven. Nederland heeft dat proces bijvoorbeeld in Mozambique getrokken. Nederland heeft begin dit jaar het initiatief genomen voor informeel overleg op politiek niveau met enkele andere EU-lidstaten over terugtrekking uit partnerlanden. Dit omdat meerdere EU-lidstaten in een vergelijkbaar proces van hulpconcentratie zijn of waren verwickeld. Mede op basis hiervan is de Nederlandse landenlijst aangepast. Verder wordt met name bij de wederopbouwactiviteiten in Haïti en de steun aan het toekomstige Zuid-Soedan geprobeerd om te komen tot gezamenlijke programmering (joint programming) van de hulp van alle EU-donoren. De Europese Commissie zal binnenkort met voorstellen komen om een dergelijke gezamenlijke EU-programmering in meer landen uit te proberen.

Nederland steunt deze initiatieven en de aanjagende rol van de Europese Commissie hierbij. Daarbij moet echter wel worden aangetekend dat dit proces beperkingen kent omdat veel lidstaten slechts in beperkte mate bereid zijn hun prioriteiten mede door samenwerking in Europees kader te laten bepalen.

Voor een volledig overzicht van de verdeling van de DAC-donoren over alle partnerlanden verwijs ik u naar het OESO-rapport uit 2009 over Division of Labour «Addressing fragmentation and concentration of aid across countries».

2

Kunt u, n.a.v. de motie Dijkhoff/Ferrier over de samenhang tussen HIV/aidsbeleid en SRGR-beleid (kamerstuk 32 500 V, nr. 32) en uw brief van 18 april jl. over de nadere uitwerking van het beleid op gebied van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) en HIV/aids (2011Z08235), de ontwikkeling bevestigen dat koppeling van de

bestrijding van HIV/AIDS aan SRGR als beleidsprioriteit wordt beschouwd?

Ja. Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) en HIV/Aids zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Ook met een scherpere focus op seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, zoals beschreven in de Focusbrief, blijft deze samenhang staan. Zoals nader toegelicht in de brief van 18 april jongstleden kiest Nederland voor een integrale benadering van beide.

3 en 6

Op welke wijze wordt er bij de herziening van het OS-beleid aangesloten op de instrumenten die het ministerie van EL&I tot zijn beschikking heeft om het Nederlandse bedrijfsleven te ondersteunen bij het ontwikkelen van activiteiten in het buitenland? In hoeverre zou het inzetten van deze instrumenten aansluiten op de uitgangspunten van de focusbrief? Kunt u de Kamer nader informeren of, en zo ja, op welke manier en met welke budgetten het OS-bedrijfsleven instrumentarium wordt vergroot?

Op basis van een inventarisatie van instrumenten die onder het ministerie van EL&I waardevol zijn gebleken bij internationaal ondernemen en die in ontwikkelingslanden kunnen worden gebruikt om bij te dragen aan lokale economische ontwikkeling, wordt thans verkend of de instrumenten Fonds Opkomende Markten (FOM), Small Business Innovation Research programme (SBIR) en 2g@there ingezet kunnen worden als OS-bedrijfsleveninstrument. Een pilot moet meer inzicht verschaffen in de vraag of een OS-variant hierop mogelijk is. Hiermee wordt ook voldaan aan de wens van het Nederlandse bedrijfsleven om niet zozeer nieuwe OS-bedrijfsleven instrumenten op te zetten, maar de mogelijkheden te onderzoeken om de bestaande instrumenten van het ministerie van EL&I in te zetten in ontwikkelingslanden. Tenslotte wordt voor een aantal landen, die recentelijk de status van «middle income country» hebben gekregen, gewerkt aan de Transitiefaciliteit, om een wederzijds profijtelijke bilaterale economische relatie vorm te geven. Met de Transitiefaciliteit worden diverse bestaande instrumenten (inclusief EL&I-instrumenten) aangevuld met landenspecifieke interventies die bijdragen aan de overgang van ontwikkelingssamenwerking naar bilaterale economische samenwerking. Het inzetten van deze instrumenten ondersteunt het in de focusbrief beschreven uitgangspunt dat de ontwikkelingssamenwerking van hulp naar investeren gaat.

Het vergroten van het OS-bedrijfsleven instrumentarium gebeurt door bestaande OS-programma's uit te breiden en aan te passen zoals ORIO, PSI, PPP-faciliteit, CBI, PUM, IDH). De budgetten van de programma's met het bedrijfsleven zullen een forse stijging laten zien. Het exacte bedrag zal de komende periode vastgesteld worden afhankelijk van de vorm van de nieuwe instrumenten en de vraag vanuit het bedrijfsleven, rekening houdend met beschikbare budgetten.

4 en 9

Kunt u inzicht geven in de budgetten van Nederlandse programma's ter ondersteuning van bedrijvigheid en ondernemingsklimaat (ORIO, PUM, PSI, IDH en CBI)?

Welke programma's steunt Nederland voor de versterking van het midden- en kleinbedrijf? Welk bedrag is hiervoor gebudgetteerd?

Voor de genoemde programma's zijn de volgende uitgaven in 2011 geraamd:

ORET/ORIO:	€ 80 miljoen
PUM Netherlands Senior Experts (PUM):	€ 10 miljoen
Private Sector Initiative (PSI):	€ 44 miljoen
Initiatief Duurzame Handel (IDH)	€ 17 miljoen
Centrum tot bevordering van de Import uit ontwikkelingslanden (CBI):	€ 25 miljoen

Hierbij dient de kanttkening gemaakt te worden dat de ruimte om nieuwe verplichtingen aan te gaan voor ORIO in 2011 € 140 miljoen bedraagt en voor PSI € 70 miljoen. Daadwerkelijke uitgaven volgen in de daaropvolgende jaren. Voor wat betreft ORIO heeft dit te maken met de lange planning, uitvoering en doorlooptijden van de grootschalige publieke infrastructuur investeringen die via dit programma worden ondersteund.

Een deel van de hierboven vermelde programma's en budgetten (vooral die voor PUM, PSI en CBI) wordt met name ingezet voor de versterking van het midden- en kleinbedrijf (MKB) in ontwikkelingslanden. Daar dragen o.m. ook de volgende centrale programma's aan bij:

Programma Ondersteuning Producentenorganisaties (POP) :	€ 12,5 miljoen
Stichting Nederlands Werkgeverssamenwerkingsprogramma (NWSF):	€ 2 miljoen

Verder wordt binnen ambassade programma's gericht op het bevorderen van voedselzekerheid en op private sector ontwikkeling en in samenwerking met partners als IFC, FMO, Rabobank en andere Nederlandse banken en (kleine) investeringsfondsen, (Nederlandse) universiteiten, NGO's, financiële dienstverleners etc., direct ingezet op versterking van het MKB.

Overtuigd van de meerwaarde van Nederlandse inzet op MKB en voedselzekerheid in partnerlanden en andere ontwikkelingslanden, heb ik extra middelen beschikbaar gemaakt voor o.m. ambassade programma's, publiek-private partnerschappen, MASSIF (FMO), de G20 SME Challenge en het Fonds Medefinanciering. Zie ook mijn antwoord op vraag 84.

5

Bent u bereid om bij het operationaliseren van de doelstelling om het bedrijfsleven meer te betrekken bij ontwikkelingssamenwerking ook nadrukkelijk in overleg te gaan met organisaties van het Nederlands bedrijfsleven als VNO-NCW, Netherlands African Business Council om naar de wensen en behoeften te luisteren?

Ik vind het overleg met organisaties van het Nederlands bedrijfsleven van groot belang. Daarom heb ik regelmatig overleg met diverse organisaties, zoals VNO/NCW, de Dutch Trade Board, de NABC, het Netherlands Water Partnership, de task force Health Care, FME, Global Compact en LTO-Nederland. Daarnaast voer ik ook overleg met individuele bedrijven, met name bedrijven actief op het gebied van de nieuwe prioriteiten op het gebied van ontwikkelingssamenwerking. Deze organisaties en bedrijven denken mee over de vormgeving van het nieuwe beleid en van het instrumentarium voor ontwikkelingssamenwerking. Zo is het voornemen om bestaande bedrijfsleveninstrumenten van het ministerie van EL&I, zoals het Fonds Opkomende Markten, ook toepasbaar te maken voor het bevorderen van economische ontwikkeling in ontwikkelingslanden, voortgevloeid uit het overleg met het Nederlandse bedrijfsleven.

7

Hoe wilt u – op concrete wijze – de aangegeven focus op zowel Afrika als op het bedrijfsleven met elkaar verbinden? Zouden programma's als CPA, 2g@there en 2Explore bijvoorbeeld deels kunnen worden gericht op het stimuleren van het Nederlandse bedrijfsleven om investeringen te doen in Afrika of om duurzame handelscontacten te leggen?

Een sterke private sector in ontwikkelingslanden is nodig voor duurzame groei en vermindering van de hulpafhankelijkheid. Het internationaal actieve bedrijfsleven, ook het Nederlandse, kan hierbij behulpzaam zijn.

Op dit moment verken ik samen met het ministerie van EL&I welke programma's van het ministerie van EL&I, in aanvulling op mijn eigen instrumenten zoals PSI, ORIO, PPP-faciliteit, matchmaking faciliteit (MMF), etc. gericht kunnen worden op het stimuleren van het Nederlandse bedrijfsleven om investeringen en kennisoverdracht te doen in Afrika. Ik denk daarbij vooral aan het Fonds Opkomende Markten (FOM) en het Small Business Innovation Research programma (SBIR). Daarnaast wordt ook gekeken in hoeverre andere programma's van het ministerie van EL&I ingezet kunnen worden binnen de Transitiefaciliteit. Dit laatste is natuurlijk mede afhankelijk van de landenspecifieke invulling en de vraag vanuit het bedrijfsleven.

8

Vanuit het CPA programma worden onder meer uitgaande handelsmissies gefinancierd. Hoeveel handelsmissies uit de afgelopen vijf jaren hebben Afrika als bestemming gehad (in absolute aantallen en in een percentage van het geheel)?

Tussen 2005 en 2010 hadden 45 van de 650 CPA-handelsmissies Afrika als bestemming, wat correspondeert met 7%. Onder die 45 waren 7 agrarische missies.

10

Hoe gaat u uitwerking geven aan de door de Eerste Kamer aangenomen motie Eigeman c.s. (32 500 V, nr. K)? Hoe wordt voorafgaand aan de begroting 2012 (mede in samenspraak met de kennisinstellingen) een samenhangend en verankerd onderzoek- en kennisbeleid ontwikkeld op de terreinen zoals aangegeven in betreffende motie?

De uitwerking van de Focusbrief wordt thans vormgegeven door de meest betrokken departementen en de ambassades. In de begroting van 2012 zal verder worden ingegaan op de mogelijkheden tot het stimuleren van bedrijvigheid in ontwikkelingslanden, in samenhang met onderwijs, publieke gezondheidszorg, voedselzekerheid en water. Daarbij is het naar de mening van de regering niet nodig dat Nederland zelf alle relevante sectoren afdekt, wel dat er samenhang is in wat de donoren ondersteunen.

In het streven naar de bevordering van economische groei en zelfredzaamheid en in de strategieën op de speerpunten spelen kennis, onderzoek en innovatie een vooraanstaande rol. Versterking van de onderlinge samenhang en regievoering op kennisontwikkeling zijn daarom van groot belang. Onderzoeks- en kennisactiviteiten dienen te passen binnen de speerpunten van het beleid. De lopende onderzoeksactiviteiten zullen daarop worden aangepast.

11

Op welke manier geeft deze brief uitvoering aan de motie Ferrier (32 500 V, nr. 36)?

De focusbrief geeft aan dat milieu een van de dwarsdoorsnijdende aandachtsgebieden is. Waar relevant zullen milieuaspecten in beleid en uitvoering aandacht krijgen, in het bijzonder in relatie tot de speerpunten water, voedselzekerheid en veiligheid en rechtsorde. In de focusbrief wordt dit vervolgens vertaald in duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen ten behoeve van voedselzekerheid en als onderdeel van geïntegreerd waterbeheer: In een aantal partnerlanden zal via pilots een gebiedsgerichte aanpak worden gevolgd waarin duurzaam water- en ecosysteembeheer en voedselzekerheid integraal worden aangepakt om invulling te geven aan de motie Ferrier (32 500 V, nr. 36). Landen waar de speerpunten water en voedselzekerheid beide gekozen worden lenen zich hier bij uitstek voor. Eén en ander is uiteraard afhankelijk van de lokale vraag en van de mogelijkheden om daar ook kennis en ervaring vanuit Nederland, die aanwezig is bij kennisinstellingen, bedrijven en maatschappelijke organisaties, in samenhang aan te bieden. De hier geschetste integrale aanpak zal bijdragen aan de ontwikkeling van een lokale duurzame economie.

15

Kunt u aangeven uit welke rapporten zou blijken dat er sprake is van Dutch disease als gevolg van ontwikkelingsgeld? In welke landen zou hier sprake van zijn (geweest)?

Er zijn mij geen rapporten bekend die vast zouden hebben gesteld dat sprake is van Dutch disease als gevolg van ontwikkelingsgeld. Wel zijn er meerdere (deel)studies gedaan naar de effecten van verhoogde kapitaalinstroom (waaronder hulp). Een IMF Working Paper, dat meerdere studies onder de loep heeft genomen, concludeert bijvoorbeeld dat er weinig empirische basis is voor de nadelige invloed van Dutch disease op economische groei (IMF Working paper 10/271 «When and Why Worry About Real Exchange Rate Appreciation? The Missing Link between Dutch Disease and Growth», door Nicolás Magud and Sebastián Sosa, December 2010).

17

Kunt u een reactie geven op het promotieonderzoek van Verena Bitzer van de universiteit van Wageningen, waaruit blijkt dat partnerschappen tussen bedrijven, overheden en lokale boeren vaak niet ten goede komen aan lokale boeren, omdat zij gedomineerd worden door de belangen van bedrijven? Hoe bent u van zins dit in het Nederlandse beleid te voorkomen?

Mevrouw Bitzer heeft onderzoek gedaan naar productieketens van koffie, katoen en cacao. Zij meent dat samenwerkingsverbanden tussen overheden, maatschappelijke organisaties en bedrijven geen structurele verbeteringen opleveren voor boeren en landarbeiders in ontwikkelingslanden. Zij ziet als oorzaak daarvan dat de partnerschappen teveel gedreven worden door zakelijke overwegingen van betrokken bedrijven, en niet inzetten op «empowerment» van de lokale gemeenschap.

Dit sluit niet aan bij mijn ervaring en de informatie die mij over partnerschappen in de keten bekend is. Het Initiatief Duurzame Handel, dat eind 2008 van start ging, liet eind 2009 een onafhankelijk quickscan uitvoeren naar de resultaten van haar inspanningen tot dan toe in de sectoren cacao, natuursteen en soja. Die eerste resultaten zijn veelbelovend. Zo steeg het inkomen van cacaoboeren in Ghana wel degelijk door de verhoogde productiviteit. Deze boeren worden door lokale NGO's in samenwerking met penvoerder van het programma, Solidaridad, getraind en gecertificeerd. Dit verbetert ook op de lange termijn de capaciteit en

organisatiegraad van de boeren, zodat hun positie in de keten wordt versterkt.

Niet alleen de kwantiteit van de productie neemt toe door training en toepassing van betere productietechnologie. Ook de kwaliteit neemt toe. Omdat de kwaliteit verbetert, wordt in veel gevallen ook de totale financiële opbrengst per product hoger. En dat geldt dezer dagen bij stijgende grondstoffenprijzen in het bijzonder.

Veel partnerschappen met het bedrijfsleven in de keten leiden tot nu toe tot positieve resultaten voor de lokale producenten. De inzet van ontwikkelingssamenwerking concentreert zich op de opbouw van capaciteit en kennis van de kleine boeren, en op de verbetering van hun organisatiegraad. Het directe belang voor het bedrijfsleven is dat voldoende productie van goede kwaliteit plaatsvindt en dat boeren hun activiteiten niet stopzetten wegens te lage opbrengsten. In veel gevallen is het bedrijfsleven zelf de initiatiefnemer van dergelijke partnerschappen.

De verdeling van de opbrengst over de spelers in een productieketen blijft een onderhandelingsproces tussen boeren, m.n. boerenorganisaties, lokale handelaren en het internationale bedrijfsleven. In dat onderhandelingsproces kunnen NGO's een ondersteunende rol spelen naar de boeren en hun organisaties. Ik ondersteun daarom NGO's om die positie van kleine boeren en boerenorganisaties daar waar nodig te versterken, zoals het POP (Programma Ondersteuning Producenten Organisaties).

Ik ben er daarom van overtuigd dat een stevige inzet op verduurzaming van internationale en lokale handelsketens in nauwe samenwerking met de particuliere sector en maatschappelijke organisaties zinvol is, en vruchten afwerpt. Ik ben voornemens deze inzet zo landen-specifiek mogelijk in te vullen.

18

Hoe definieert u coherentie van (ontwikkelings)beleid? Kunt u aangeven wie de coherentie van het Nederlandse ontwikkelingsbeleid in laatste instantie coördineert? Hoe en door wie wordt dit gemonitord? Hoe kan de Kamer hier inzicht in krijgen en hoe kan de Kamer de regering afrekenen op de daadwerkelijke coherentie?

Coherent beleid voor ontwikkeling is beleid dat rekening houdt met de positie van ontwikkelingslanden. Nederland streeft ernaar om negatieve gevolgen voor ontwikkelingslanden van Nederlands en Europees beleid zoveel mogelijk te voorkomen, en mogelijkheden voor ontwikkeling van ontwikkelingslanden te optimaliseren. Het Kabinet zoekt hierbij naar synergie tussen het *Nederlands belang* en belangen van arme landen. Op de belangrijkste beleidsterreinen waar het hier in de praktijk om gaat (zoals landbouw, visserij, handel, migratie en ontwikkeling, grondstoffen) speelt de Europese Unie een belangrijke rol. Bij de Nederlandse inzet in EU-kader ten aanzien van deze thema's worden de belangen van ontwikkelingslanden systematisch in kaart gebracht en meegewogen. Dit gaat via een speciale coherentietoets die van toepassing is bij al het nieuwe Europese Beleid. In de Coördinatie Commissie (CoCo), het orgaan dat de Nederlandse standpuntbepaling ten aanzien van Europees beleid coördineert en dat door mij wordt voorgezeten, wordt de eerste afweging gemaakt. Na de afstemming in de CoCo vindt definitieve besluitvorming c.q. goedkeuring plaats in de Ministerraad.

De EU-verantwoordelijkheid voor beleidscoherentie voor ontwikkeling is onder meer vastgelegd in het Verdrag van Maastricht en is sindsdien bevestigd en uitgewerkt in verschillende Raadsconclusies. In Nederland is beleidscoherentie voor ontwikkeling verantwoordelijkheid van het Kabinet

als geheel. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken heeft een aanjagende en attenderende rol. Binnen de Directie Effectiviteit en Coherentie zijn vier coherentie-experts actief op dit gebied.

Zoals toegezegd in het debat over de Basisbrief van december 2010 zal het kabinet de kamer regelmatig informeren over de Nederlandse inzet op Beleidscoherentie voor Ontwikkeling. Daartoe wordt gebruik gemaakt van bestaande rapportages. In het najaar van 2011 zal de EU rapportage over Beleidscoherentie voor Ontwikkeling gereed zijn. De rapportage presenteert de voortgang op de vijf EU-prioriteiten (klimaatverandering; voedselzekerheid; migratie & ontwikkeling; kennis en intellectueel eigendom voor ontwikkeling; vrede en veiligheid voor ontwikkeling). Gelijktijdig met de aanbidding van het EU-rapport zal het kabinet u informeren over de Nederlandse activiteiten om beleidscoherentie voor ontwikkeling te bevorderen.

19

Hoe staat u tegenover het idee van een Nederlands kennisinstituut, conform Brits Overseas Development Institute (ODI) model?

Zoals in de kabinetsreactie op het WRR rapport is aangegeven kiest de regering ook in de toekomst voor diversiteit in de samenwerking met kennisinstellingen bij ontwikkelingsvraagstukken. Op velerlei wijzen en met een veelvoud aan kennisinstellingen wordt samengewerkt. Dit is van groot belang voor de verdere verbetering van de kwaliteit van het Nederlands ontwikkelingsbeleid.

De oprichting van een apart Nederlands kennisinstituut is in mijn ogen niet de meest geëigende wijze waarop die kwaliteit verder bevorderd kan worden. Samenwerking met een breed scala aan kennisinstellingen biedt namelijk de mogelijkheid om gebruik te maken van de specifieke expertise en netwerken van elk van deze organisaties. Samenwerking met slechts een enkel (gecentraliseerd) Nederlands kennisinstituut zou in die zin een beperking betekenen. Ik geef er daarom de voorkeur aan om te investeren in de versterking van de «kennisintensiteit» van het beleid door het beter organiseren van de interactie tussen het ministerie en kennisnetwerken en kennisinstellingen. Vanuit het Ministerie zal daartoe de samenhang in haar initiatieven ten aanzien van kennisontwikkeling verbeterd worden. Dit najaar wil ik me daarover door vertegenwoordigers van kennisinstellingen, bedrijven en NGO's laten adviseren.

20, 21, 23 en 48

Bent u van mening dat het voormalige Nederlandse ontwikkelingsbeleid niet gericht was op effectiviteit? Zo ja, waar baseert u dat op? Zo nee, kunt u dan toelichten waarom u stelt dat het nu (wel) gericht is op effectiviteit?

Kunt u toelichten waaruit (rapporten, evaluaties etc.) blijkt dat het door uw voorgestane beleid wèl effectief is?

Kunt u aangeven in hoeverre het met het aantreden van ieder nieuw kabinet omgooien van het ontwikkelingsbeleid bijdraagt aan de effectiviteit van ontwikkelingssamenwerking?

Welke wetenschappelijke studies onderbouwen de stelling dat ontwikkelingssamenwerking gebaat is bij scherpe keuzes?

In het ontwikkelingsbeleid van de Nederlandse regering is de effectiviteit van de inspanningen steeds een belangrijk aandachtspunt geweest. Ontwikkeling is echter een complexe aangelegenheid waarbij een blauwdrukbenadering niet werkt. Wat voor het ene land een goed recept lijkt te zijn, hoeft in de context van een ander land nog niet te werken. De internationale gemeenschap is in de afgelopen jaren tot de conclusie gekomen dat er geen «one size fits all»-oplossingen bestaan. De inzichten over hoe de effectiviteit van ontwikkelingssamenwerking verbeterd kan

worden zijn de laatste jaren wél sterk toegenomen. Kernpunten daarin zijn het eigenaarschap van ontwikkelingslanden over hun eigen ontwikkelingsproces en een resultaatgerichte benadering.

In het kader van de internationale afspraken over de effectiviteit van de hulp is veel onderzoek gedaan naar coördinatie en fragmentatie van de hulp opdat ontwikkelingslanden de geboden hulp beter kunnen verwerken en de transactiekosten worden verlaagd. Het Duitse ontwikkelingsinstituut DIE en de Spaanse onderzoeksgroep FRIDE hebben een aantal studies verricht naar internationale werkverdeling tussen donoren en het tegengaan van de fragmentatie van de hulp. De in EU-kader overeengekomen Code of Conduct over werkverdeling stelt dat de effectiviteit van ontwikkelingssamenwerking gebaat is bij een gefocuste aanpak van bilaterale donoren. Hierin past een beperkte hoeveelheid partnerlanden en een beperking van het aantal sectoren en thema's waarop bilaterale donoren hun programmering richten. De Nederlandse regering heeft in de Basisbrief en de Focusbrief aangegeven hoe zij hier invulling aan wil geven. De in deze brieven uiteengezette beleidsinzet is voor wat betreft het nastreven van effectiviteit geen breuk met het verleden. Er is geen sprake van het omgooien van het beleid, wél van een verhoogde focus in termen van landen en thema's. De principes voor effectiviteit van de hulp zoals verwoord in de Verklaring van Parijs (2005) blijven onverminderd van kracht. Het streven van de regering naar selectiviteit, samenhang, meerwaarde en effectiviteit sluit hier naadloos op aan.

22

Kunt u aangeven waarom u het behalen van Millenniumdoel 6 niet expliciet benoemt in uw brief van 18 april (2011Z08235), terwijl de Millenniumdoelen wel centraal staan in het Nederlandse ontwikkelingsbeleid? Betekent dit dat u zich niet langer inzet voor het behalen van dit Millenniumdoel? Kent u de passage uit het rapport «Uniting for universal access» (d.d. 28 maart 2011) van Secretaris-generaal Ban Ki-Moon, waarin hij stelt dat in 2009 voor het eerst de internationale bijdrage aan aidsbestrijding is afgenomen? Hoe verhoudt uw voornemen om van HIV/aids een posterioriteit te maken, en de nadruk op preventie te leggen, zich tot de oproep van de Secretaris-generaal van de VN om te zorgen dat iedereen die HIV medicatie nodig heeft, dit ook krijgt?

Het behalen van de Millenniumdoelen blijft belangrijk in het Nederlandse ontwikkelingsbeleid. Millenniumdoel 6 maakt hier evenzeer deel van uit als Millenniumdoelen 4 en 5. Millenniumdoel 6 bestaat uit het bestrijden van HIV/aids, malaria en andere armoede gerelateerde ziekten zoals tuberculose. Bestrijding van deze ziekten heeft een duidelijke impact op het behalen van MDG 5 A, het terugdringen van moedersterfte. Daarnaast is er een risico op co-infectie van HIV en tuberculose. Met name in zuidelijk Afrika en bij één van de zogenaamde *key populations*, drugsgebruikers, is hier al regelmatig sprake van. Dit is de reden dat de hiv-tuberculose co-infectie opgenomen is in het subsidiekader voor het Key Populations Fund, dat op 4 mei gepubliceerd is. Waar het onze eigen inzet betreft gaat het om een integrale aanpak van SRGR en HIV/Aids en meer focus. De nadruk ligt op twee doelstellingen, preventie en rechten, omdat daar vooral onze meerwaarde ligt.

In mijn antwoord op vraag 2 heb ik duidelijk gemaakt dat HIV/aids en seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

Het rapport van Secretaris-generaal Ban Ki-Moon «Uniting for universal access» (d.d. 28 maart 2011) is mij bekend. Nederland zal zich tijdens de aanstaande VN *High Level Meeting on HIV/Aids* in New York blijven inzetten voor de brede aids-agenda zoals overeengekomen in 2001

(Declaration of Commitment) en in 2006 *(Political declaration, inclusief Universal Access to treatment, prevention, care and support)* en zal blijven bijdragen aan bijvoorbeeld het Global Fund for Aids, Tuberculose and Malaria.

24

Wat is uw waardering van de opvatting van de WRR dat een goed ontwikkelingsbeleid gericht moet zijn op tien jaar en niet op een paar jaar? In hoeverre voelt u zich door deze opvatting aangesproken?

Voor al het beleid geldt dat het verstandig is het te formuleren en uit te voeren met het oog op de langere termijn. Dat geldt bij uitstek voor ontwikkelingsbeleid, daar het in het ontwikkelingsproces gaat om veelal tijdrovende, structurele veranderingen van ondermeer economie en samenleving. Tegelijkertijd is het ook een goede zaak beleid met regelmaat te toetsen aan veranderende omstandigheden en waar nodig aan te passen. Dat is ten aanzien van het beleid voor ontwikkelings samenwerking gebeurd in de Basis- en in de Focusbrief.

25

Kunt u aangeven waarom u in uw brieven niet of nauwelijks ingaat op belastingen terwijl u wel stelt dit belangrijk te vinden? In hoeverre bent u bereid de aanbevelingen die de WRR op dit punt doet over te nemen?

Ik vind belastingen inderdaad een belangrijk onderwerp, getuige de expliciete aandacht die daaraan is besteed bij de selectie van partnerlanden. Ik onderschrijf de belangrijkste aanbevelingen van het WRR rapport en zet in op een coherente aanpak langs twee sporen. In nauwe samenwerking met het Ministerie van Financiën zet ik mij in voor een internationaal klimaat met grotere transparantie van financiële gegevens om ongewenste en illegale financiële stromen en belastingontduiking tegen te gaan. Daarnaast steun ik op verschillende manieren verbetering van nationale belastingsstelsels.

Ook in de uitvoering van het speerpuntenbeleid zal belastingen op de agenda staan. Ik zie belastingen als onderdeel van het doorsnijdende thema «goed bestuur». Een belangrijk element van goed bestuur is het vergroten van de financiële ruimte van overheden voor dienstverlening (bijvoorbeeld op het terrein van SRGR) en het uitvoeren van hun beleid (bijvoorbeeld ten aanzien van waterbeheer of voedselzekerheid). Belastinginkomsten vergroten die ruimte voor de overheid en verminderen de afhankelijkheid van hulp. Breed gedragen belastingen helpen op hun beurt de verantwoordingsrelaties tussen overheid en burgers te versterken en daarmee de legitimiteit van de overheid en politiek.

26

Kunt u aangeven uit welke rapporten blijkt dat de Nederlandse bedrijfslevenprogramma's goed zijn voor de werkgelegenheid in ontwikkelingslanden?

De diverse Nederlandse bedrijfslevenprogramma's worden op vooraf vastgestelde jaren geëvalueerd op de (ontwikkelings)effecten ervan in ontwikkelingslanden. Voor de bedrijfslevenprogramma's waarbij het lokale bedrijfsleven direct betrokken is, zoals PSI of PUM zijn de effecten op de werkgelegenheid redelijk goed te meten. Over de periode 1999–2009 is het PSI programma geëvalueerd («Evaluation PSOM/PSI 1999–2009 and MMF» uitgevoerd door Triodos Facet juli 2010). Enkele bevindingen van het PSI programma zijn:

- 57% van de afgeronde PSI projecten resulteert in een duurzame onderneming met groei van banen en vervolginvesteringen.

- Het gemiddelde aantal gecreëerde banen op het moment van afronding van PSI projecten is 81, en per project worden gemiddeld 96 mensen getraind.

Daarnaast wordt momenteel ook het PUM programma geëvalueerd (externe evaluatie 2006–2009). Daarnaast is in het PUM-jaarverslag over 2009 te lezen dat PUM-bedrijven tussen 2006 en 2009 een werkgelegenheids groei van 7% per jaar hebben gehad. Dit was tussen 2005–2007 5% per jaar.

De impact van programma's die zich richten op het ondernemingsklimaat (de «enabling environment») in ontwikkelingslanden is lastiger te meten. Een voorbeeld zijn programma's die zich richten op verbetering van de fysieke infrastructuur. De directe werkgelegenheidseffecten van de bouw van wegen of energiecentrales zijn beperkt, maar de toename van de bedrijvigheid en werkgelegenheid die hierdoor mogelijk wordt is vele malen groter. De bijdrage van ORET aan werkgelegenheid is redelijk, zo blijkt uit de evaluatie uit 2006, al betreft dit ten dele tijdelijke werkgelegenheid.

De IOB evaluatie (nr. 324) van het FMO MOL infrastructuurfonds uit 2009 wijst hier ook op, bijvoorbeeld voor energie en mobiele telefonie. Een recent rapport van de Wereldbank (2010) laat zien dat de gebrekkige infrastructuur een negatieve invloed heeft gehad op de economische groei in Afrika en dat verbetering van de infrastructuur een belangrijke voorwaarde is voor duurzame economische groei en werkgelegenheid de komende jaren.

27

Kunt u de belangrijkste evaluaties van de Nederlandse bedrijfslevenprogramma's in ontwikkelingslanden van de afgelopen vijf jaar kort weergeven? Wat zijn volgens u de tien belangrijkste conclusies hieruit?

PSOM/PSI scoort positief, vooral op werkgelegenheid en kennisoverdracht. Van de afgeronde PSI projecten resulteert 57% in een duurzame onderneming waarin vervolginvesteringen plaatsvinden en waarvan het aantal banen groeit.

De effecten buiten de individuele projecten, zoals MKB verbindingen, katalytische effecten op de sector en de bijdrage aan de dialoog over het ondernemingsklimaat, zijn op enkele positieve uitzonderingen na gering. De activiteiten van de FMO (FMO en MOL-fonds) zijn positief beoordeeld in de evaluaties. Duidelijke resultaten op de zogenaamde ontwikkelingsindicatoren als aantal gecreëerde banen, verbeterde sociale standaarden, e.d. konden echter niet duidelijk worden gepresenteerd. De resultaten van ORET zijn matig tot redelijk te noemen. De bijdrage aan werkgelegenheid is redelijk, al betreft dit ten dele tijdelijke werkgelegenheid. Er worden relatief weinig positieve bijdragen geleverd aan armoede vermindering en de positie van de vrouw- in de meeste gevallen was de bijdrage neutraal. De bevordering van Nederlandse exporten lijkt beperkt. Het nieuwe ORIO programma is overigens ontworpen om aan deze tekortkomingen tegemoet te komen. Coherentie tussen de verschillende activiteiten kan verbeterd. Van PUM en CBI zijn geen recente evaluaties beschikbaar. De PUM evaluatie is gaande.

De belangrijkste conclusies zijn:

- De impact op werkgelegenheid en inkomen is in veel gevallen positief;
- Bij PSI zijn de investeringen in de meerderheid van de gevallen blijvend van karakter;
- Het ORET programma scoorde hierbij duidelijk minder onder andere omdat de werkgelegenheid vaak tijdelijk is;
- De macro-economische impact is, ook door de relatief geringe omvang van individuele programma's, beperkt;

- De impact van programma's kan toenemen door de samenhang tussen de programma's te verhogen;
- Om invloed op sectorniveau te niveau te bevorderen is meer regie vanuit de ambassades van belang;
- Sommige programma's hebben moeite om marktconform te opereren;
- Meting van effecten op microniveau veelal beperkt door gebrek aan baselines;
- Ondersteuning van ketenintegratie is veelal effectiever dan versterking primaire productie;
- De instrumenten hebben slechts beperkt gerichte aandacht voor gender. De door PSI gecreëerde werkgelegenheid is overigens voor een belangrijk deel voor vrouwen.

28

Wat is uw beleid ten aanzien van pro-poor growth? Welke concrete maatregelen stelt u voor op het gebied van pro-poor growth?

Het beleid dat de regering voorstaat, is gericht op duurzame economische groei en zelfredzaamheid. Duurzame groei impliceert naast aandacht voor inkomen en winst, ook aandacht voor het milieu en sociale aspecten, inclusief verdeling. Daarbij zet ik met name in op het vergroten van gelijkheid van kansen door het verbeteren van toegang, juist ook voor vrouwen, tot bijvoorbeeld land, markten, krediet en kennis.

Door op het speerpunt voedselzekerheid te investeren in de productiviteit en marktgerichtheid, ook van kleine producenten op het platteland, wordt bevorderd dat een grote groep kan deelnemen aan het economische groeiproces.

30

Hoe ontwikkelt u leermomenten in uw systeem?

De regering heeft zich voorgenomen om verantwoord en leren meer ten dienste van elkaar te stellen. In dat kader staat de verdere ontwikkeling van het Ministerie van Buitenlandse Zaken tot een goed ingerichte, kennisintensieve, lerende organisatie dan ook centraal. Dit gebeurt ondermeer door de formulering en actualisering van een kennisstrategie voor iedere directie en ambassade, de aanstelling van strategische beleidsadviseurs, de introductie van interne samenwerkingsverbanden ten behoeve van kennisdeling en -behoud, de bevordering van de verdere professionalisering van het personeel door gerichte plaatsing en opleiding, en de ontwikkeling en toepassing van instrumenten als kennispaspoorten en kennisindexsystemen. Daarnaast worden de systemen rond monitoring en evaluatie (her-)ingericht met het oog op verbetering van lerend vermogen en verantwoording.

32

Welke initiatieven ontplooit Nederland ten aanzien van regionale samenwerking in de regio's waar haar partnerlanden liggen?

Grote Meren Regio

De Grote Meren regio zal de komende periode een prioritaire regio blijven. In dat kader ligt het voor de hand dat Nederland een aantal eerder ingezette regionale inspanningen ook de komende periode voortzet. Het oosten van de Democratische Republiek Congo (DRC), als bron van conflict voor de rest van de regio, zal onderdeel blijven van zo'n regionale benadering. Daarvoor hoeft de DRC geen partnerland te zijn. Nederland blijft in 2011 een aantal regionale programma's ondersteunen die zich richten op grensoverschrijdende samenwerking voor econo-

mische ontwikkeling in de sectoren landbouw en voedselzekerheid, natuurbeheer en hernieuwbare energie. Bijvoorbeeld het programma «CATALIST» met als inzet een verbetering van de landbouwproductie in de regio. Landbouw is in de regio de belangrijkste basis voor economische ontwikkeling en werkgelegenheid voor boeren, ex-soldaten en ex-rebellen. Het potentieel van de vruchtbare gronden is echter nauwelijks benut. Ook ondersteunt Nederland het tienjarenplan van de DRC, Rwanda en Oeganda dat het beheer van de nationale en grensoverschrijdende Virunga-parken regelt. Natuur is de grootste trekker voor toerisme, dat voor Rwanda een grote bron van inkomsten is. Dat kan het ook voor Noord-Kivu worden, vanwege de daar aanwezige gorilla's. Beter beheer van de parken helpt daarnaast rebellen uit die parken te weren.

Daarnaast steunt Nederland «Radio la Benevolencia» die in de DRC, Burundi en Rwanda radioprogramma's produceert gericht op verzoening en traumaverwerking.

De (illegale) winning van grondstoffen houdt in het Oosten van DRC een oorlogseconomie draaiende, die bijdraagt aan chronische instabiliteit in de gehele regio. Daarom maakt Nederland zich sterk voor het doorbreken van de relatie tussen grondstoffenwinning en conflict, door te streven naar toenemende transparantie in de gehele grondstoffenketen en door zich sterk te maken voor de totstandkoming van *due diligence*-criteria voor bedrijven die mineralen uit conflictgebieden willen betrekken. In dat licht financiert Nederland het Regional Initiative against the Illegal Exploitation of National Resources van de International Conference on the Great Lakes Region (ICGLR). Dit initiatief voorziet ondermeer in de totstandkoming van een regionaal certificeringsmechanisme, geïntensiveerde samenwerking tussen de douaneautoriteiten in de regio en beter afgestemde wet- en regelgeving.

West-Afrika

In West-Afrika steunt Nederland via haar partnerlanden een aantal regionale initiatieven die zich richten op water- en natuurbeheer. Zo steunt Nederland de intergouvernementele organisatie (Senegal, Mali, Mauritanië en Guinee) voor het beheer van de Senegal-rivier (OMVS). De OMVS richt zich op geïntegreerd waterbeheer, ten behoeve van geïrrigeerde landbouw, visserij, drinkwater, transport over water en energieopwekking. Ook financiert Nederland het «Programme Régional de Conservation de la Zone Côtière Marine en Afrique de l'Ouest» (PRCM), dat zich richt op grensoverschrijdende bescherming van kustwateren en rivierdelta's in de regio.

Via de EU zet NL zich in voor een geïntegreerde benadering voor de Sahel-regio (Mali, Niger, Mauritanië, Algerije, Libië, Burkina Faso en Tsjaad). De verslechterende veiligheidssituatie in Sahel-regio is zorgelijk. De recent aangenomen EU Sahel-strategie legt de nadruk op de drie meest betrokken landen: Mauritanië, Mali en Niger en richt zich op 1) de bevordering van ontwikkeling, goed bestuur en conflictresolutie, 2) het stimuleren van intraregionale samenwerking, 3) de verbetering van de veiligheidssituatie en rechtstatelijkheid door capaciteitsopbouw, en 4) het tegengaan van radicalisering.

Hoorn van Afrika

Voor ontwikkeling van de Hoorn van Afrika wordt de nadruk gelegd op een regionale benadering ten aanzien van vredesprocessen, wederopbouw in de postconflict fase en economische integratie. Nederland zet in op versterking van intergouvernementele organisaties, die een leidende

rol hebben in de regio. De twee belangrijkste regionale initiatieven, de InterGovernmental Authority on Development (IGAD) en het «Nile Basin Initiative» werden tot voor kort door Nederland ondersteund. Hervatting van deze steun hangt af van helderheid met betrekking tot respectievelijk de IGAD-programma's voor de toekomst en de modus operandi van het «Nile Basin Initiative» nu de overeenkomst ten aanzien van gebruik van Nijlwater binnenkort in werking zal treden zonder deelname van Egypte en (Noord)-Soedan.

In EU-verband wordt gewerkt aan een strategie voor de Hoorn van Afrika. Doelstellingen van de strategie zijn: 1. bijdragen aan vrede en veiligheid, 2. het tegengaan van fragiliteit en het ondersteunen van state building en 3. het versterken van regionale samenwerking. Prioriteit krijgen piraterijbestrijding, de stabilisering van Somalië, een vreedzame transitie in Soedan en versterking van regionale integratie. Nederland zet zich daarbij in voor een coherente en evenwichtige regionale EU-strategie, die bijdraagt aan de stabilisering en ontwikkeling van de Hoorn van Afrika.

Voorts steunt Nederland de Afrikaanse Unie op de volgende terreinen: 1) vrede en veiligheid via steun aan de «African Standby Force», 2) bevorderen van democratiseringsprocessen en mensenrechten, en 3) institutionele capaciteitsopbouw van de Afrikaanse Unie Commissie.

Midden-Amerika

Voor de Midden-Amerikaanse regio is de regering voornemens een regionaal programma te starten gericht op de bevordering van mensenrechten, goed bestuur, rechtsorde en veiligheid.

33

Hoe wordt de bijdrage aan ontwikkeling in de economische sector gemeten? Wat blijkt uit deze metingen?

De ontwikkeling in economische sectoren wordt gemeten in termen van toegevoegde waarde (aandeel in het BNP). Daar waar het handelssectoren betreft is ook het exportaandeel (eventueel mate van imports substitutie) van belang.

Door hun geringe relatieve omvang is de bijdrage van individuele programma's aan economische sector ontwikkeling beperkt en daardoor moeilijk te meten. Eerder is wel geprobeerd om de effecten van algemene begrotingssteun te traceren naar investeringen in andere sectoren. Hierbij blijkt dat de impact op productieve sectoren wordt beperkt door tekortkomingen in het algemene investeringsklimaat. Daarom zet het beleid naast investeringen ook expliciet in op het verbeteren van het investeringsklimaat.

35

Gaat u ook via het NGO-kanaal een intensivering doorvoeren op SRGR? Zo ja hoe? Zo nee, waarom niet en via welke kanalen zult u met name gevoelig liggende thema's, rechtenaspecten en programma's voor jongeren en andere kwetsbare groepen implementeren?

NGO's blijven voor Nederland een cruciale partner in de uitvoering van SRGR beleid, speciaal waar het gaat om zogenaamd «gevoelige» thema's. Onder het fonds Keuzes en Kansen ontvangen vier internationale NGO's elk Euro 10 miljoen over de periode 1 januari 2011 tot en met 31 december 2014. In alle gevallen gaat het om programma's die gevoelige thema's betreffen, te weten: veilige abortus (subsidie voor organisatie IPAS), jongeren en seksualiteit (International Planned Parenthood Federation),

gezinsplanning (Population Services International) en «harm reduction» (International HIV/AIDS Alliance).

De Nederlandse SRGR Alliantie, een samenwerkingsverband tussen Nederlandse NGO's (RutgersWPF, AMREF, CHOICE, dance4life international en SIMAVI) met RutgersWPF als penvoerder, zal met MSF-II fondsen (ongeveer EUR 45 miljoen voor de periode 2011–2015) in negen landen het maatschappelijk middenveld versterken ten behoeve van SRGR. In deze landen zal de Alliantie speciaal werken met vrouwen, jongeren en kwetsbare groepen. Doelstellingen van het werk van de Alliantie zijn onder meer verbeterde kwaliteit van «comprehensive sexuality education», afname van «sexual and gender based violence» en toegenomen acceptatie van seksuele diversiteit en gender identiteit.

Op 4 mei 2011 is het subsidiekader voor het Key Populations Fonds gepubliceerd. Op basis van de motie Hachchi wordt 35 miljoen euro beschikbaar gesteld voor een totale periode van 4,5 jaar om invulling te geven aan de unieke Nederlandse aanpak bij aidsbestrijding onder kwetsbare groepen (seksuele minderheden, sekswerkers en injecterende drugsgebruikers). Nederlandse maatschappelijke organisaties werkzaam voor «key populations» kunnen een alliantie vormen en via 1 penvoerder een subsidieaanvraag indienen. Uiterlijk 18 juli 2011 zal over de subsidieaanvragen worden besloten.

Ook in de partnerlanden zullen relevante NGO's uitvoerende partners blijven van Nederlandse ambassades. Op dit moment worden de meerjarige strategische plannen voor de partnerlanden ontwikkeld en kan nog niet worden gezegd welke NGO's precies op landenniveau geselecteerd zullen worden.

36

Kunt u een overzicht geven, per land, van wat we nu (huidige situatie) geven aan bilaterale ontwikkelingssamenwerking en aan welke ontwikkelingsdoelen dit een bijdrage levert

In het onderstaand overzicht worden per land de kasbudgetten voor 2011 weergegeven. Daarbij is de begrotingsindeling aangehouden die weergeeft welke operationele doelstellingen worden nagestreefd. Deze cijfers betreffen de gedelegeerde budgetten.

37

Hoe wordt de Nederlandse expertise en ervaring die door het ministerie, ambassades en onderzoeks- en kennisinstellingen de afgelopen jaren is opgebouwd, ingezet voor de visiebepaling van het toekomstig beleid?

In de Basis- en Focusbrief zijn de kaders van het toekomstig beleid vastgelegd. Deze kaders bouwen voort op de expertise en ervaringen die in Nederland in de afgelopen decennia zijn opgebouwd bij mijn eigen departement, ambassades, andere ministeries en kennis- en onderzoeksinstellingen in de meest brede zin.

In de loop van dit jaar worden de beleidskaders verder geconcretiseerd in de meerjarige landenstrategieën waarin de Nederlandse inzet beschreven wordt. Ook daarbij zal een beroep worden gedaan op in Nederland aanwezige landenspecifieke en thematische deskundigheid om de programma's zo effectief en efficiënt mogelijk te maken.

Daarnaast wordt het gebruik van Nederlandse expertise bevorderd door o.a. de (financiële) ondersteuning van onderzoeksactiviteiten, door kennis te nemen en te leren van rapporten en publicaties van (inter)nationale wetenschappers, onderzoeksinstituten en donoren en door de interactie tussen kennis en beleid te bevorderen door samen te werken in kenniskringen op specifieke thema's of regio's of in IS-Academietrajecten.

38

Hoe zal de verzameling en coördinatie op het gebied van kennis van de vier speerpunten plaatsvinden?

De primaire verantwoordelijkheid voor de verzameling en coördinatie van kennis van de vier speerpunten berust bij de respectievelijke themadirecties of eenheden (DDE voor voedselzekerheid, DSO voor SRGR, DME voor water, EFV voor veiligheid en rechtsorde). Daarbij putten zij niet alleen uit eigen ervaring en kennis, maar ook uit kennis bij andere ministeries, kennis- en onderzoeksinstellingen, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties.

Op de vier speerpunten functioneren reeds kennisnetwerken die ontstaan zijn door de financiering van onderzoek (rechtstreeks of via WOTRO), de samenwerking in IS-Academies en kenniskringen, detacheringen, de deelname aan workshops en seminars enzovoorts. Door de focus op minder landen en minder thema's zal de samenwerking leiden tot meer diepte in de kennis en bijdragen aan de professionaliseringslag. Deze directies zijn ook verantwoordelijk voor de inzet van die kennis ten behoeve van de ondersteuning van de programmering op de vier speerpunten, bijvoorbeeld in de MJSP's. Het monitoring- en evaluatiesysteem zal dit jaar onder de loep worden genomen om een betere terugkoppeling te verkrijgen van de uitvoeringspraktijk richting beleidsformulering.

Zoals aangegeven in de kabinetsreactie op het WRR rapport zal ik met kennisinstellingen, bedrijven en NGO's in gesprek gaan om de samenhang en uitvoerbaarheid van het kennisbeleid te verbeteren.

39

Kan worden aangenomen dat het kabinet op onderdelen ook een andere invalshoek kiest dan te vinden in het lijvige WRR-rapport «Minder pretentie, meer ambitie»? Zo ja, kunt u de belangrijkste punten noemen waarop u een ander standpunt huldigt dan het betreffende WRR-rapport?

Zoals in het regeerakkoord is aangegeven wordt het WRR-rapport «Minder pretentie, meer ambitie» als leidraad gebruikt bij de herziening en modernisering van het beleid voor ontwikkelingssamenwerking. De koerswijziging die het WRR-rapport aanbeveelt wordt overgenomen. Het kabinet zet in op een verschuiving van sociale naar economische sectoren en wil op speerpunten waar Nederland meerwaarde heeft effectiever bijdragen aan ontwikkeling. Uitgangspunt daarbij is een omslag te realiseren van hulp naar investeren, met als doel de zelfredzaamheid in ontwikkelingslanden te bevorderen. Het aantal partnerlanden wordt aanzienlijk verminderd. Hetzelfde geldt voor het aantal thema's. Dat is geheel in lijn met het WRR-rapport.

Sommige punten van het WRR rapport die vooral de uitwerking van deze omslag betreffen zijn onderwerp van discussie. Het gaat hier bijvoorbeeld om de toekomstige rol van NGO's en het bredere beleid met betrekking tot globalisering. De aanbevelingen van de WRR om zogenaamde ontwikkelingshulpeenheden (NLAID of NethAid) op te zetten en meer geld te reserveren voor onderzoek worden niet overgenomen. Het kabinet onderschrijft het belang van voldoende kennis en professionaliteit bij het vergroten van de effectiviteit van ontwikkelingsamenwerking, maar zet veeleer in op het bevorderen van deskundigheid op de speerpunten van beleid en het versterken van de relaties met kennisinstellingen die betrokken zijn bij ontwikkelingssamenwerking.

Er wordt onder meer met onderstaande (internationale) onderwijsinstellingen samengewerkt:

Wageningen University

UNESCO-IHE Institute for Water Education

International Institute for Geo-Information Science and Earth Observation

Wageningen UR Centre for Development Innovation

International Institute of Social Studies, Erasmus University Rotterdam
Maastricht School of Management
Van Hall Institute, University of Applied Sciences
Institute for Housing and Urban Development Studies
Royal Tropical Institute
PTC+ Barneveld
Hanze University Groningen, University of Applied Sciences
The Hague University of Applied Sciences
University of Twente
MDF Training & Consultancy
University of Groningen
Maastricht University
Utrecht University
Universiteit van Amsterdam
Vrije Universiteit Amsterdam
Saxion Universities of Applied Sciences Deventer
Radboud University Nijmegen
Delft University of Technology
Radio Nederland Training Centre
Erasmus University Rotterdam
HAN University of Applied Sciences

40

Kunt u toelichting geven op hetgeen het kabinet als «het probleem» ervaart?

De vraag refereert aan de stelling dat ontwikkelingslanden zowel deel zijn van het probleem als van de oplossing. «Het probleem» is dat ontwikkelingslanden en grote delen van de bevolking in deze landen in belangrijke mate zijn achtergebleven bij het ontwikkelingspeil dat heden ten dage mogelijk is. Dergelijke achterstanden zijn niet alleen vanuit humanitair oogpunt ongewenst, maar vormen ook een bedreiging voor de mondiale veiligheid en economische stabiliteit. In een tijd van toenemende internationale vervlechting en globalisering heeft Nederland een belang bij het ontstaan van stabiele, democratische en economisch gezonde staten. Nederlandse ontwikkelingssamenwerking draagt hieraan bij door in te zetten op het bevorderen van zelfredzaamheid en mondiale uitdagingen als water, veiligheid en voedselzekerheid.

41

Wat wordt verstaan onder «gerechtvaardigde belangen»?

In de context van de Focusbrief wordt onder gerechtvaardigde belangen van ontwikkelingslanden verstaan dat Nederland zich bewust is van, en rekening houdt, met de belangen van minder ontwikkelde staten. Nederland zal zich niet eenzijdig opstellen maar gezamenlijk met de betrokken partnerlanden mogelijkheden voor samenwerking in kaart brengen. Binnen het raamwerk van internationale afspraken, waaronder de Millenniumdoelen, zal Nederland een passende rol spelen en ontwikkelingslanden steunen in hun streven om armoede te bestrijden en duurzame duurzame groei te bevorderen.

42

Op welke wijze worden de ervaringen met projectaanvragen voor het bedrijfsleven, zoals bijvoorbeeld het Fonds Economische Opbouw Urugan (FEOU), verwerkt in de nieuwe bedrijfslevenprogramma's?

De ervaringen met projectaanvragen voor het bedrijfsleven in het kader van het FEOU zijn zeer specifiek door de context waarin het programma werd uitgevoerd. Zie ook mijn brief (referentie EFV-141/2011) met

beantwoording vragen van het lid Ferrier over het FEOU (kv-tk-2011Z06690) en de aanvullende vragen van de leden Timmermans en Bickers (kv-tk-2011Z06735) van 18 april 2011.

Er kunnen uit die ervaringen echter ook een aantal algemene lessen getrokken worden die van belang zijn voor het bedrijfslevenprogramma en die in een aantal gevallen ook al toegepast worden in de bestaande programma's. Ten eerste zal er voor gezorgd moeten worden dat doelgroepen en geografische eenheden niet te klein zijn, waardoor niches en kansen voor haalbare economische activiteiten te gering in aantal worden. Ten tweede is het noodzakelijk dat er passende advisering en begeleiding van aanvragen plaatsvindt. Hierin zullen in de toekomst de ambassades een groter rol gaan spelen. Ten derde is het belangrijk dat er goede communicatie over de programma's plaatsvindt zowel in Nederland, internationaal als lokaal.

Eén van de ervaringen van het FEOU was dat de beperkte interesse van het bedrijfsleven mede werd bepaald door de instabiele situatie in de regio. De ervaringen van het PSI Plus programma in 9 fragiele staten (Afghanistan, Burundi, DRC, Jemen, Palestijnse Gebieden, Pakistan, Sierra Leone, Zuid-Soedan, Guatemala) zijn echter zeer positief. Bovengenoemde maatregelen zullen naar verwachting ook in fragiele staten leiden tot verbetering van het gebruik van het bedrijfsleveninstrumentarium.

43

Op welke wijze wilt u de uitkomsten van de IOB-evaluatie van tien jaar Nederlandse steun (beleidsdoorlichting en landenstudies) aan onderwijs in ontwikkelingslanden, die in augustus 2011 beschikbaar komt, een rol laten spelen bij het vaststellen van het beleid en de begroting voor 2012 en verder?

Na verschijning van de beleidsdoorlichting zal ik deze, zoals gebruikelijk, met een beleidsreactie naar de Kamer sturen. In die reactie zal ik onder meer aangeven hoe ik de bevindingen en aanbevelingen uit de evaluatie zal gebruiken om de bijdrage van onderwijs aan de vier speerpunten te optimaliseren.

44

Op basis van welke uitgangspunten zoekt u samenwerking met de onderwijssector in categorie 2 landen? Op welke manier borgt u de behaalde resultaten van eerdere Nederlandse investeringen in het (basis-) onderwijs, in bijvoorbeeld Afghanistan?

In profiel 2 landen hanteert Nederland bij samenwerking met de onderwijssector een aantal uitgangspunten. Nederland zet zich in voor het bevorderen van de menselijke veiligheid door de onderliggende oorzaken van instabiliteit, conflict en uitsluiting aan te pakken. Nederland wil bijdragen aan het voorkomen van (verdere) conflicten. Onderwijs kan bijdragen aan grotere stabiliteit, legitimiteit van de overheid, tegengaan van uitsluiting en productieve capaciteit van mensen. Snelle levering van sociale voorzieningen, zoals onderwijs, is dan ook één van de doelstellingen van het speerpunt veiligheid en rechtsorde.

Om behaalde resultaten van eerdere investeringen te borgen wordt de inzet op beroepsonderwijs en onderwijs in zwakke staten dan ook voortgezet of zelfs vergroot. Investeringen in basisvoorzieningen zoals onderwijs worden bij voorkeur in multilateraal verband gerealiseerd, bijvoorbeeld via landenspecifieke multi-donor trustfunds. Verder wordt onderwijs in fragiele staten de komende jaren door Nederland gesteund via het Education in Emergencies and Post Crisis Transition Programma

(EEPCT) van UNICEF en via het Education For All/Fast Track Initiative. Ook maatschappelijke organisaties dragen bij aan levering van sociale voorzieningen op het terrein van onderwijs. Zij hebben goede resultaten behaald door samen te werken met lokale spelers (community-based approach).

Nederland draagt bij aan nationale programma's in Afghanistan via het Afghanistan Reconstruction Trust Fund, draagt via diverse kanalen bij aan onderwijs in Uruzgan en draagt bij aan ontwikkeling van landbouwonderwijs.

45

Op welke manier gaat u de aanbevelingen van het «Global Monitoring Report Education for All 2011» in de praktijk brengen?

Het Global Monitoring Report Education For All 2011 (GMR 2011) besteedt dit jaar speciale aandacht aan de relatie tussen gewapend conflict en onderwijs. Het rapport wijst op het belang van onderwijs voor vredesopbouw. Het wijst ook op het belang van een Education For All/Fast Track Initiative (FTI) dat effectief werkt voor fragiele staten. En het spreekt zich positief uit over het door Nederland ondersteunde Education in Emergencies and Post Crisis Transition Programma (EEPCT) van Unicef.

Nederland erkent het belang onderwijs in vredesopbouw. Snelle levering van sociale voorzieningen, zoals onderwijs, is één van de doelstellingen van het speerpunt veiligheid en rechtsorde. De inzet op onderwijs in fragiele staten wordt dan ook voortgezet of zelfs vergroot. Dat geldt ook voor beroepsonderwijs. Perspectief op werk voor de veelal jonge bevolking kan in fragiele staten een belangrijke bijdrage leveren aan stabiliteit en veiligheid.

Nederland zal als lid van de bestuursraad van het FTI voor meer prioriteit voor fragiele staten pleiten en voor een werkwijze die nog beter is toegesneden op de specifieke problematiek van deze landen. Ook zal Nederland de steun aan het EEPCT de komende jaren voortzetten. Daartoe bespreekt Nederland thans met UNICEF hoe de aanbevelingen van GMR 2011 verwerkt kunnen worden in de vervolgfase van het programma. Het GMR 2011 is in maart 2011 gepresenteerd op een bijeenkomst voor het Nederlandse veld. Nederland zal met MFS-II-partners op het gebied van onderwijs in fragiele staten de dialoog blijven voeren over de aanbevelingen van het rapport.

46

Wanneer kan de Kamer de uitwerking van elementen uit de «Basisbrief Ontwikkelingssamenwerking» – voor zover niet meegenomen in de «focusbrief Ontwikkelingssamenwerking» – tegemoet zien?

Kamerbrief OESO-DAC richtlijnen	mei 2011
Kamerbrief transparantie	mei 2011
Multilaterale kanaal	juni 2011
Plan van aanpak kabinetsbrede inzet voor Coherentie, Global Public Goods en de Globaliseringsagenda	juli 2011
Informatie over individuele exit-strategieën	januari 2012

Vanuit ontwikkelingssamenwerking wordt steeds nadrukkelijker onderkend, dat mensen en gemeenschappen niet in staat zijn om op duurzame wijze een zelfstandig bestaan op te bouwen zonder voldoende veiligheid en een functionerende rechtsorde. Andersom wordt ook steeds duidelijker dat ontwikkelingssamenwerking een belangrijke bijdrage kan leveren aan het verbeteren van veiligheid voor burgers en gemeenschappen door het tegengaan van onderliggende oorzaken van conflicten, fragiliteit en uitsluiting. De complexiteit in landen die te maken hebben met conflict en fragiliteit vraagt om een samenhangende benadering van defensie, diplomatie en ontwikkelingssamenwerking (3D) op basis van een landenspecifieke analyse. Dit betekent niet dat alle betrokkenen doelstellingen en principes van elkaar overnemen, maar dat waar mogelijk wederzijds versterkend en complementair wordt opgetreden. Goede voorbeelden van de 3D-benadering zijn de geïntegreerde inzet op veiligheid, diplomatie en ontwikkeling in Afghanistan. Onderzoek in Uruzgan wijst op de positieve impact van de Nederlandse inzet gericht op het mogelijk maken van ontwikkeling door het leveren van veiligheid, het trainen van politie en leger, ondersteuning van bestuur en het mogelijke maken van civiele ontwikkelingsactiviteiten. Ook in andere landen weegt Nederland zorgvuldig de combinatie van inzet op veiligheid, diplomatie en ontwikkeling af. In het oosten van de Democratische Republiek Congo heeft Nederland ondanks de blijvende instabiele omstandigheden een geïntegreerd programma van de Verenigde Naties ondersteund voor het aanleggen van wegen die economische initiatieven beter mogelijk maken en op die manier vredesdividend te bieden aan de bevolking. In Zuid-Soedan is Nederland op alle drie de D's actief. Het conflict rond de grensregio Abyei werd mede door de Nederlandse inzet voorgelegd aan het permanent hof voor arbitrage in Den Haag. De uitspraak is tot op heden door beide partijen gerespecteerd en maakte een einde aan gevechten rond de grens. Ook levert Nederland bijdragen aan ontwikkeling, terugkeer van ontheemden, capaciteitsopbouw en militaire inzet in de VN-missies UNMIS. In Noord-Kosovo steunt Nederlands de uitvoering van het vredesproces door samenwerking tussen etnisch-Servische en etnisch-Albanese maatschappelijke organisaties te bevorderen evenals de dialoog van deze organisaties met de lokale overheid bij de uitvoering van sociaaleconomische projecten. Dit is complementair aan het mandaat van EULEX, de politie- en justitiemissie van de Europese Unie in Kosovo. Zie ook het antwoord op vraag 60 over de 3D-benadering in Burundi.

Ja. Ecologische duurzaamheid is een aspect van het milieubeleid in brede zin. Het is naast goed bestuur en gender één van de dwarsdoorsnijdende aandachtsgebieden binnen het speerpunt «veiligheid en rechtsorde». De relatie tussen veiligheid en milieu(degradatie) blijft in het beleid verankerd.

Nederland houdt oog voor de belangen van ontwikkelingslanden. Wil Nederland het verschil maken en zichtbare resultaten boeken, dan zal het geconcentreerder en effectiever moeten samenwerken met ontwikkelingslanden. Het streven daarbij is een optimale match te creëren tussen de

vraag uit partnerlanden en het aanbod vanuit Nederland. Op een aantal speerpunten van beleid kan Nederland zich onderscheiden in de relatie met ontwikkelingslanden. Tegelijk laten deze thema's voldoende ruimte om op basis van de wensen van partners in ontwikkelingslanden tot effectieve interventies te komen.

51

Zou een regionale benadering niet logischer zijn, mede in het licht van uw doelstelling om «ungoverned spaces» tegen te gaan?

Een regionale benadering is van belang voor een effectieve inzet in fragiele staten en conflictgebieden. Volgens de Wereldbank kunnen externe, waaronder regionale, factoren een belangrijke rol spelen bij het veroorzaken van conflicten en fragiliteit. De Wereldbank noemt daarbij o.a. bezetting, buitenlandse steun voor rebellenbewegingen, grensoverschrijdende criminaliteit, transnationaal terrorisme, prijsschokken, klimaatverandering en uitsluiting van etnisch-religieuze groeperingen¹. Zo kunnen extremistische groeperingen en grensoverschrijdende criminele organisaties hun toevlucht zoeken in instabiele landen en regio's en profiteren van «onbestuurde» gebiedsdelen in landen als Afghanistan, Jemen, Somalië en in West-Afrika. Internationale criminaliteit bedreigt vanuit Midden- en Zuid-Amerika ook de Caribische delen van het Koninkrijk der Nederlanden. Conflicten leiden ook vaak tot migratiestromen, waaronder naar Europa en Nederland. Opvang van vluchtelingen in de regio kan leiden tot regionale instabiliteit en risico op verspreiding van conflicten. Regionale factoren zullen dan ook integraal onderdeel moeten uitmaken van het de contextspecifieke analyse die ten grondslag ligt aan de bilaterale en multilaterale inzet in de partnerlanden.

52

Kunt u aangeven op welke wijze de private sector nodig blijkt voor een duurzame groei in ontwikkelingslanden? Uit welke studies blijkt dit?

Zonder uitzondering hebben de ontwikkelingslanden die de afgelopen decennia een substantiële groei hebben laten zien zich gebaseerd op het stimuleren van privé initiatief en bedrijvigheid, van kleine boerinnen tot grote industriële agglomeraties. Rodrik (2007) stelt in zijn studie *One Economics, Many Recipes, Globalization, Institutions, and Economic Growth* dat geen enkel land snelle economische groei heeft gekend zonder te voldoen aan de overkoepelende principes van private sector ontwikkeling en economisch bestuur, waaronder eigendomsrechten, marktgerichte stimulering, een stabiele munt en gezonde overheidsfinanciën. Ook uit bijvoorbeeld de *Tracking Development* studie blijkt dat het stimuleren van private sector ontwikkeling, in dit geval beginnend op het platteland in Azië, essentieel is (D. Henley (2008) *Agrarian Roots of Industrial Growth: Rural Development Policy in Southeast Asia and Sub-Saharan Africa, Particularly Indonesia and Nigeria*). Het WWR rapport «Minder pretentie, meer ambitie» benadrukt met klem de noodzaak van een verschuiving van directe armoedebestrijding naar een agenda gericht op ontwikkeling, waarbij economisch groei en het stimuleren van ondernemerschap een centrale rol spelen.

53

Kunt u de uitgangspunten die u hanteert bij uw beleid c.q. uw speerpunten (te weten selectiviteit, samenhang, meerwaarde en effectiviteit) nader toelichten per thema en dit afzetten tegen de speerpunten die u wilt laten vervallen (zoals bijvoorbeeld onderwijs)? Waaruit blijkt bijvoorbeeld dat Nederland niet zo'n grote meerwaarde heeft en niet zo effectief is op het gebied van onderwijs? En waaruit blijkt dat Nederland op de door uw gekozen speerpunten wel is? Kunt u dit per speerpunt toelichten?

¹ World Development Report 2011 Overview «Conflict, Security and Development» p. 7.

De in de focusbrief genoemde uitgangspunten selectiviteit, samenhang, meerwaarde en effectiviteit zijn bedoeld om richting te geven aan de uitwerking van de speerpunten. Dit zal voor het bilaterale beleid op landenniveau gebeuren door de ambassades in de vorm van meerjarige landenstrategieën.

De genoemde uitgangspunten zijn ook leidend geweest bij de uitwerking van de speerpunten. Zo geldt bijvoorbeeld voor meerwaarde dat het een relatief begrip is waarbij enerzijds gekeken kan worden naar hetgeen andere donoren inbrengen en anderzijds wat de kwaliteit is van het Nederlandse aanbod. Voor de vier speerpunten kan worden gesteld dat Nederland relatief goed scoort ten opzichte van andere donoren en dat op deze gebieden de Nederlandse capaciteit (kennisinstellingen en bedrijfsleven) groot is en het potentieel in zich heeft om uit te groeien tot intensieve samenwerkingsrelaties. Voor terreinen die in de komende jaren worden uitgefaseerd, zoals bijv. onderwijs, kan worden vastgesteld dat die meerwaarde van het Nederlandse aanbod minder evident is in vergelijking met andere landen en donoren. De afgelopen jaren werd al in diverse landen, zoals bijv. Tanzania, de Nederlandse steun aan de onderwijssector afgesloten vanwege het ontbreken van specifieke Nederlandse meerwaarde en de betrokkenheid van een belangrijk aantal andere donoren in die sector.

54 en 117

Welke onderwijsactiviteiten gaat u op de verschillende speerpunten ontplooien?

Kan al concreet genoemd worden in welke «zwakke staten» op de partnerlandenlijst Nederland de inspanningen voor onderwijs en beroepsonderwijs zal voortzetten of zelfs vergroten? Om welke bedragen gaat het? En hoe en waar zal beroepsonderwijs in relatie tot voedselzekerheid en watermanagement meer aandacht krijgen?

De inzet op beroepsonderwijs kan deel uitmaken van intensiveringen in bilaterale programma's op het gebied van de vier speerpunten en zal per land worden bepaald in de meerjaren strategische plannen.

De hogeronderwijsprogramma's NICHE en NFP, die zich mede op versterking van (hoger) beroepsonderwijs richten, zullen volgens de huidige planning worden voortgezet in Jemen en Zuid-Soedan. Op multilateraal niveau zal via het Education For All/Fast Track Initiative onderwijs in fragiele staten worden ondersteund. Verder is het voornemen om het Education in Emergencies and Post Crisis Transition Programma van Unicef te blijven steunen.

Lager beroepsonderwijs in relatie tot voedselzekerheid, watermanagement en SRGR zal meer aandacht krijgen in partnerlanden als gevolg van een ombuiging van programma's voor basisonderwijs in deze richtingen. Hoger beroepsonderwijs op de vier speerpunten zal worden voortgezet door de hoger-onderwijsprogramma's NICHE geheel en NFP in meerdere mate te richten op deze speerpunten.

Voor het speerpunt SRGR is met name de opleiding van gezondheidspersoneel (bijv. vroedvrouwen) en seksuele voorlichting voor jongeren binnen en buiten de school van belang. Daarnaast is onderwijs voor meisjes van belang doordat het leidt tot een lager kindertal en het krijgen van gezondere kinderen. Scholing van meisjes ondersteunt daarmee effectief SRGR-beleid.

Over de bedragen die worden toegekend zal de Tweede Kamer worden geïnformeerd in de begroting van 2012.

55

Is er samenhang tussen de verschillende onderwijsprogramma's die binnen de speerpunten worden ontplooid? Kunt u daarbij specifiek ingaan op het onderwijs aan meisjes en vrouwen?

In lijn met de Focusbrief worden de huidige onderwijsactiviteiten, die vooral gericht zijn op nationale beleidsplannen en op basisonderwijs, omgevormd naar onderwijs en training ten dienste van de vier beleidsprioriteiten. Daarbij komt het accent te liggen op de ontwikkeling van samenhangende programma's op het gebied van beroepsonderwijs en onderwijs in fragiele staten. De positie van vrouwen en meisjes binnen de programma's krijgt speciale aandacht. Ook zal worden gekeken hoe «comprehensive sexuality education» voor jongeren kan worden ingebouwd in onderwijscurricula. Onderwijs aan zorgverleners is een ander voorbeeld. Ik verwijs u tevens naar het antwoord op vraag 99.

56

Op welke zwakke staten zal Nederland zich richten als het gaat om het bevorderen van de menselijke veiligheid? Zijn er bepaalde staten die geen steun meer krijgen van Nederland? Indien ja, zijn er andere landen die deze steun overnemen?

Nederland zal zich blijven inzetten in Afghanistan, Burundi, Jemen, de Palestijnse Gebieden en Soedan. De gedelegeerde, bilaterale steun aan DRC, Guatemala, Kosovo en Pakistan wordt afgebouwd. Steun via centrale en multilaterale fondsen kan worden voortgezet. Bij de afweging heeft ook de aanwezigheid van andere donoren een rol gespeeld.

57

Hoeveel zit er op moment in het Stabiliteitsfonds respectievelijk het Wederopbouwfonds?

Het Stabiliteitsfonds heeft voor 2011 een budget van EUR 70 700.00 waarvan EUR 47 100 000 aan ODA- en EUR 23 600.00 aan non-ODA-middelen.

Het Wederopbouwfonds heeft een budget van EUR 59 miljoen. Dit is 100% ODA.

58

Kunt u – voor alle duidelijkheid in tabelvorm – een toelichting geven op welke wijze het speerpunt «Veiligheid en rechtsorde in fragiele staten» concreet bijdraagt aan de Millenniumdoelen, het mensenrechtenbeleid en het bredere veiligheidsbeleid?

Ontwikkelingssamenwerking kan een belangrijke bijdrage leveren aan het verbeteren van veiligheid voor burgers en gemeenschappen door het tegengaan van onderliggende oorzaken van conflict, instabiliteit en uitsluiting. Het uitgangspunt van de Nederlandse inzet op veiligheid en rechtsorde is het bevorderen van de menselijke veiligheid (*human security*) in landen die te maken hebben met conflict en fragiliteit. Daarmee worden voorwaarden geschapen voor effectieve armoedebestrijding, het respect voor mensenrechten en wordt indirect een bijdrage geleverd aan het voorkomen van negatieve gevolgen van conflicten voor mondiale belangen van vrede, veiligheid en welvaart.

Goed voorbeeld is de Nederlandse steun voor de justitiesector in de Palestijnse Gebieden. Een Palestijnse Autoriteit die zelf orde en rechtspraak kan verzorgen, draagt bij aan de mogelijkheden voor economische ontwikkeling van bevolking en bedrijfsleven. Een ander voorbeeld is de Nederlandse conflictsensitieve inzet in de watersector in Jemen, waarmee

wordt bijgedragen aan het tegengaan van onderliggende factoren van onderlinge conflicten en aan armoedebestrijding. Een voorbeeld voor de bijdrage aan mensenrechten is de inzet van Nederland voor opvang van en verbeterde toegang tot rechtspraak voor slachtoffers van seksueel geweld in de DRC. Gerelateerd daaraan is in de DRC de sociale positie van vrouwen ondersteund via inkomengenererende activiteiten. Een ander voorbeeld om mensenrechten te bevorderen is het opnemen van mensenrechten en ethiek in de curricula voor politie en leger in Burundi. Dit heeft bijgedragen aan de positieve rol die zij speelden bij de verkiezingen in 2010.

Bij de uitwerking van landenprogramma's zal aandacht worden besteed aan de synergie tussen ontwikkelingsactiviteiten en overige doelstellingen van het buitenland beleid, zoals bestrijding van internationale criminaliteit en radicalisering. In de resultatenrapportage 2007–2008¹ is de resultaatketen «fragiele staten» opgenomen. Daarin is weergegeven op welke wijze interventies op het gebied van veiligheid en ontwikkeling bijdragen aan Millenniumdoelen, het mensenrechtenbeleid en het bredere veiligheidsbeleid. In de resultatenrapportage 2009–2010 zal een nieuwe versie van de resultaatketen worden opgenomen.

59

Bent u het eens met de stelling dat veel conflicten in ontwikkelingslanden worden veroorzaakt door de grondstoffen die zij bezitten? Zo neen, waarom niet? Zo ja, hoe staat u in dit verband tegenover de zojuist ingevoerde Dodd-Frank act in de VS? Vindt u dit – gezien het Nederlandse speerpunt veiligheid en rechtsorde – iets om als Nederland ook in Europees verband voor te pleiten? Zo neen, waarom niet?

De aanwezigheid van grondstoffen in ontwikkelingslanden kan zoals gesteld leiden tot conflicten of een reden zijn voor het voortduren ervan. Een voorbeeld daarvan is het conflict in het oosten van de DR Congo en de effecten daarvan op de regio. De regering is doende het grondstoffenbeleid in een notitie vast te leggen, die conform de motie Nicolai/Ormel (32500 V 81 dd. 15/12/2010) voor deze zomer aan uw kamer zal worden gezonden. In deze notitie zal o.m. aandacht worden geschonken aan de conflictdimensie van grondstoffen en de bijdragen die vanuit Nederland worden geleverd om de aanwezigheid van grondstoffen in ontwikkelingslanden te benutten voor duurzame economische groei en armoede)reductie in die landen.

In dat kader is het noemenswaardig dat Nederland voortrekker is van het Extractive Industries Transparency Initiative (EITI), een initiatief om financiële stromen rond delving van grondstoffen inzichtelijk te maken. Nederland steunt het EITI financieel. Op 9 juni aanstaande zal de bestuursraad van het EITI in Amsterdam bijeen komen. Ook steunt Nederland een regionaal initiatief van de International Conference on the Great Lakes Region, dat door de instelling van een certificeringsmechanisme de transparantie van de grondstoffenketen in centraal Afrika beoogt te bevorderen.

De regering heeft nota genomen van de invoering van de Dodd-Frank act in de VS. In Europa is na de publicatie van de «Raw Materials Initiative» (februari 2011) de EU Transparency Directive in voorbereiding, die naar verwachting dit najaar wordt gepubliceerd. Na de zomer zal in diverse consultatierondes met maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven die gepland staan in het kader van de grondstoffennotitie, eveneens worden ingegaan op dit Europese initiatief.

60

Kunt u aangeven waarom u het Nederlandse 3D-beleid in Burundi succesvol acht?

---

¹ Resultaten in ontwikkeling, Rapportage 2007–2008, Ontwikkelingssamenwerking, Ministerie van Buitenlandse Zaken.

In Burundi zet Nederland in op alle onderdelen van het samenhangende beleid van defensie, diplomatie en ontwikkeling (3D). Het Nederlandse beleid in Burundi is gericht op het verbeteren van de legitimiteit, effectiviteit en dienstverlening van de Burundese politie en het Burundese leger alsook het vergroten van de democratische controle en de betrokkenheid van het middenveld. Daarnaast wordt ingezet op een kritische politieke dialoog, in EU-verband en bilateraal, en het bieden van economische kansen via private sector ontwikkeling, met aandacht voor landrechten, microfinanciering en ondernemingsklimaat. Via een regionaal programma wordt bijgedragen aan energievoorzieningszekerheid en landbouwontwikkeling. In het kader van het vredesproces heeft Nederland vanaf 2006 via strategische adviseurs bij leger en politie een bijdrage geleverd aan het strategisch beleid van beide organisaties. Een groot deel van de ex-strijders is opgenomen in de gelederen van het leger. Gedemobiliseerde strijders worden geholpen met hun re-integratie in de samenleving. Door de renovatie van kazernes konden troepen zich terugtrekken uit de civiele omgeving, waardoor de overlast voor de lokale bevolking afnam. De Nederlandse bijdrage aan mobiliteit en uitrusting van de Burundese politie heeft deze organisatie effectiever kunnen laten optreden. Door trainingen in de-escalierend optreden en heldere instructies over de rol van politie en leger hebben de veiligheidsdiensten bijvoorbeeld een positieve rol gespeeld om de verkiezingen van 2010 veilig te laten verlopen. Ook de deelname van het Burundese leger aan de vredesmissie AMISOM in Somalië komt voort uit de professionalisering van het Burundese leger. In de dialoog met de Burundese autoriteiten vraagt Nederland – in nauwe samenwerking met EU-partners – nadrukkelijk aandacht voor de voortgang in de veiligheidssector, evenals voor mensenrechten en corruptie. Dit laatste wordt ondersteund door activiteiten ter versterking van de parlementaire en interne controles, budgettering en het verbeteren van aanbestedingsprocedures. De Wereldbank en het IMF zien vooruitgang op dit vlak.

61

Op welke wijze worden economische belangen gediend binnen het speerpunt «Veiligheid en rechtsorde» in fragiele staten?»

Door een bijdrage te leveren aan veiligheid en rechtsorde in landen die te maken hebben met conflict en fragiel bestuur worden allereerst voorwaarden gecreëerd voor wederopbouw en/of economische ontwikkeling in de landen zelf. Daarnaast wordt door de inzet op veiligheid en rechtsorde indirect een bijdrage geleverd aan onze welvaart en economische belangen. Volgens Collier hebben gewelddadige conflicten tevens desastreuze economische gevolgen voor de betrokken landen. Een binnenlands conflict kost een land gemiddeld 50 miljard dollar.¹ Het is zaak om zo snel mogelijk na afloop van het conflict de mogelijkheden voor het stimuleren van het lokale bedrijfsleven ter hand te nemen. Het creëren van werkgelegenheid na afloop van een conflict kan een bijdrage leveren aan het begin van een transitie naar stabiliteit en ontwikkeling en het doorbreken van de vicieuze cirkel van conflict en armoede (zogenaamde «conflict trap»). Werkgelegenheid en mogelijkheden voor het lokale bedrijfsleven zijn ondermeer van belang voor het bieden van perspectief voor risicogroepen, zoals jongeren en ex-strijders.

Dreigingen uit deze landen zijn van invloed op onze welvaart en economische belangen. Zo bedreigt piraterij vanaf de Somalische kust de veiligheid van de internationale handelsroutes. Ook kunnen conflicten en fragiliteit de toevoer van grondstoffen belemmeren en op die manier onze welvaart en economische stabiliteit ondermijnen. Illegale handel in en exploitatie van grondstoffen gedijt in landen waar de rechtsorde is aangetast en de overheid niet in staat is om de veiligheid te garanderen.

---

¹ Collier, Hoeffler en Chauvet, 2007 dit is inclusief derving van inkomsten uit economische bedrijvigheid.

Dit heeft gevolgen voor de landen zelf, omdat illegale handel en exploitatie vaak destabiliserende gevolgen heeft. Conflicten hebben daarnaast grote financiële gevolgen voor de internationale gemeenschap. Dat blijkt uit de miljardenlast voor de wereldgemeenschap van naar schatting USD 270 miljard per jaar. Het Nederlandse bedrijfsleven kan ondersteund door het bedrijfsleveninstrumentarium voor fragiele staten gericht bijdragen aan werkgelegenheid en economische ontwikkeling en, waar mogelijk, profiteren van niches in deze landen.

62

Welke zaken zijn volgens u internationaal nog onderbelicht en op welke wijze gaat Nederland zich hier voor inzetten?

Activiteiten op het gebied van veiligheid en rechtsorde, vredes- en verzoeningsprocessen en snelle levering van vredesdividend, waaronder werkgelegenheid en economische ontplooiingsmogelijkheden verdienen internationaal meer prioriteit in landen die te maken hebben met conflicten en fragiel bestuur. Afhankelijk van de context zal Nederland zich via het multilaterale, bilaterale of particuliere kanaal inzetten om hieraan tegemoet te komen. Ook zal een gerichte bijdrage worden geleverd aan het versterken van het internationale systeem (VN, WB) op deze deelgebieden.

63

Wat zijn volgens u zaken waarin Nederland «relatief goed» in is? Waar is deze aanname op gebaseerd?

(Deze vraag heeft enkel betrekking op hoofdstuk B1 Veiligheid en rechtsorde)

Nederland krijgt op basis van de inzet in o.a. Afghanistan, Soedan en Burundi internationale erkenning voor de samenhangende inzet op defensie, diplomatie en ontwikkelingssamenwerking (3D). Deze samenwerking strekt zich in toenemende mate uit tot de departementen Veiligheid & Justitie, Binnenlandse Zaken en Economie, Landbouw & Innovatie. Nederland heeft een specifiek beleid en instrumentarium ontwikkeld en loopt daarmee met een aantal andere landen voorop. Nederland draagt beleidsmatig (3D), financieel en met personeel actief bij aan internationale vredesmissies en heeft een niche ontwikkeld voor de ondersteuning van veiligheidssectorhervorming, rechtsstaatontwikkeling en conflictsensitieve benadering van ontwikkelingsprogramma's. Nederland speelde internationaal een leidende rol bij de totstandkoming van het handboek voor veiligheidssectorhervormingen in het kader van de OECD/DAC. Ook heeft Nederland aan de basis gestaan van het UNDP Global Rule of Law programma, dat een bijdrage levert aan de toegang tot rechtspraak in meer dan 20 fragiele staten en conflictgebieden. Er zijn conflictanalyses uitgevoerd ten behoeve van conflictsensitieve programma's in Jemen, Mali en de DRC. Ook draagt Nederland, als co-voorzitter van het OECD/DAC-netwerk van fragiele staten en conflictgebieden, bij aan een effectievere inzet van internationale actoren in fragiele staten en conflictgebieden.

64

Voor welke overige zaken heeft het de voorkeur om dit via multilaterale samenwerking te regelen?

Zoals beschreven in de werkwijze met betrekking tot het speerpunt veiligheid en rechtsorde worden internationale vredesmissies, ontwapening, demobilisatieprogramma's en grootschalige investeringen in basisvoorzieningen bij voorkeur multilateraal geregeld.

65

Zijn er binnen de prioriteiten in het speerpunt «Veiligheid en Rechtsorde» specifieke landen waar Nederland zich op zal gaan richten? Zo ja, welke landen zijn dit en zullen alle prioriteiten in ieder land aandacht krijgen?

Ja. Nederland zal zich specifiek richten op vijf landen die binnen categorie 2 vallen (Afghanistan, Soedan, Burundi, Pal. Gebieden en Jemen) en daarnaast vanuit een thematische invalshoek op een aantal categorie 1 landen zoals bijvoorbeeld Rwanda en Oeganda.

De gedelegeerde bilaterale steun aan DRC, Guatemala, Kosovo en Pakistan wordt afgebouwd.

66

Op welk moment zal het nieuwe actieplan voor uitvoering van VN-resolutie 1 325 gereed zijn?

Het formuleren van het nieuwe Nederlandse actieplan VNVRR 1 325 is een proces dat samen met andere ministeries (zoals het ministerie van Defensie) en het maatschappelijk middenveld wordt uitgevoerd. De planning is dat dit proces rond oktober 2011 afgerond zal zijn.

Kunt u meer melden over «het ontwikkelen van innovatieve financieringsvormen»? Kan de FMO daarbij ook een rol spelen? Zo ja, welke?

Innovatieve financieringen kunnen uiteenlopende vormen aannemen en ten behoeve van verschillende doelen worden ingezet. Over het algemeen worden ze gekenmerkt door de volgende elementen:

1. Alternatief voor schenken. Het bestaande OS instrumentarium en de werkwijze is grotendeels gebaseerd op het principe van schenken. Aangezien bij ondersteuning van private sector activiteiten vaak sprake is van een financieel levensvatbare – doch commercieel niet direct haalbare – activiteit, is een schenking niet altijd het juiste instrument en hebben andere instrumenten zoals (achtergestelde) leningen, garanties, en converteerbare schenkingen soms de voorkeur.
2. Katalyseren van privaat kapitaal. Alternatieve financieringsvormen en innovatieve structuren kunnen een katalyserende werking hebben op privaat kapitaal. In de meeste gevallen zal er sprake zijn van een samenwerking tussen verschillende partijen die een verschillend risicoprofiel acceptabel vinden. De overheid zal dan doorgaans het hoogste risico nemen (bijvoorbeeld door eventuele eerste verliezen tot een bepaald maximum op te vangen), ontwikkelingsbanken waaronder FMO, zullen het daarop volgend risiconiveau voor hun rekening kunnen nemen. Op basis van deze «buffer» kan dan de private/commerciële sector ook een deel financieren.
3. Effectiever schenken. Soms is er wel sprake van een schenking maar door een innovatieve toepassing wordt de effectiviteit vergroot.

Er bestaan al enkele interessante voorbeelden van innovatieve financieringen waarbij de Nederlandse overheid betrokken is, zoals TCX, een fonds ter bevordering van lokale valuta financiering, waarbij de overheid een «first loss» positie inneemt. Daarnaast is er het Health Insurance Fund, een met publieke middelen gefinancierd programma voor ondersteuning aan private verzekeraars om ziekenkostenverzekeringen te ontwikkelen voor lage (informele) inkomensgroepen. Als gevolg hiervan heeft de private sector het Investment Fund for Health in Africa opgericht voor private investeringen in de gezondheidszorg in Afrika. FMO is bij beide initiatieven betrokken.

Ook draagt ons land over een periode van 8 jaar € 80 miljoen bij aan de International Finance Facility for Immunisation (IFFIm). Op basis van meerjarige donor bijdragen kan IFFIm nu obligaties uitgeven waarmee

een groot bedrag direct beschikbaar komt voor vaccinaties. Een recente evaluatie heeft aangetoond dat IFFIm al ruim 800 000 doden heeft voorkomen.

Momenteel bekijken wij, in nauwe samenwerking met FMO en andere partner organisaties, welke behoeftes in ontwikkelingslanden zich lenen voor innovatieve financieringsmechanismen waarbij OS gelden zo efficiënt en effectief mogelijk worden ingezet en zo veel mogelijk private investeringen ten behoeve van ontwikkeling stimuleren.

68

Het kabinet heeft een intensivering van € 30 miljoen op het thema «water» aangekondigd. Op welke wijze zal deze intensivering vorm krijgen?

Op 2 februari heb ik in mijn toespraak voor de watersector de contouren voor het nieuwe beleid aangekondigd. Naar aanleiding hiervan zijn de volgende vier processen in gang gezet. Ten eerste zullen vier succesvolle publiek-private partnerschappen in de watersector worden opgeschaald. Ten tweede is een projectgroep met een vertegenwoordiging uit de Nederlandse watersector ingesteld om het bestaande instrumentarium voor het bedrijfsleven beter toegankelijk te maken en een nieuwe faciliteit te ontwikkelen voor publiek-private partnerschappen op het gebied van water. Ten derde wordt in vijf OS-partnerlanden (binnen de vijftien zoals genoemd in de Focusbrief) geïntensiveerd op het thema water, waarbij de invulling afhankelijk is van de lokale behoefte en synergie wordt nagestreefd met de Nederlandse kennis en meerwaarde. Ten vierde wordt de mogelijkheid onderzocht om via een young expert pool behoud, ontwikkeling en overdracht van kennis tussen Nederland en partnerlanden op het prioritaire thema water te versterken en mondiale vraagstukken via netwerken van experts te beïnvloeden.

69, 71, 73 en 81

Wat is de budgettaire verdeling tussen de verschillende ministeries bij de uitwerking van het «Water Mondiaal-programma»?

Welke voorwaarden gelden voor het besteden van het «Water Mondiaal-programma»? Hoeveel ODA-middelen worden hiervoor ingezet? Welk ministerie is hiervoor verantwoordelijk en op welke wijze zal de Kamer over de voortgang worden gerapporteerd?

Kunt u een update geven van de status van het «Water Mondiaal-Programma»? Hoe zal het programma worden gefinancierd, en worden hiervoor ook ODA-middelen ingezet? Hoe wordt gewaarborgd dat MDG-doelgroepen worden bereikt?

Het aantal partnerlanden volgens de principes van «Water Mondiaal» zal stijgen met vijf. Welke vijf landen zijn dit? Zal binnen deze landen alleen aandacht zijn voor de delta's of aandacht voor de water en sanitatie en hygiëne situatie in het gehele land?

Water Mondiaal is een interdepartementaal programma voor internationale samenwerking op het gebied van water tussen I&M, EL&I en BZ. Streven is de interactie en synergie tussen inspanningen vanuit de overheid, kennisinstellingen, NGOs en bedrijfsleven in de watersector te maximaliseren in 5 landen: Bangladesh, Egypte, Indonesië, Mozambique en Vietnam. In deze landen richt de samenwerking zich vooral op delta's en laaggelegen kustgebieden. Gestreefd wordt naar het tot stand brengen van duurzame relaties tussen bedrijven, kennisinstellingen en niet-gouvernementele organisaties in de Nederlandse watersector. Financiering komt uit het non-ODA deel van de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS). Hierin zijn geen wijzigingen voorzien.

In het kader van de Basisbrief is water gekozen als een prioritaire sector in het nieuwe OS-beleid. In 5 partnerlanden wordt invulling gegeven aan deze intensivering, na afstemming en betrokkenheid met de andere departementen en de Nederlandse watersector. Doelstelling is het leveren van een bijdrage aan armoedebestrijding, zelfredzaamheid en duurzame economische groei, conform de uitgangspunten van het OS-programma. Activiteiten zijn echter niet beperkt tot deltagebieden. Via strategische verkenningen, onder regie van de post en gefaciliteerd door BZ/OS, worden in overleg met betrokken departementen, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen, bedrijfsleven en belanghebbenden uit de partnerlanden, de contouren vastgesteld van de Nederlandse ODA-interventie.

Vraagsturing is een essentiële voorwaarde voor effectieve ontwikkelings-samenwerking. De keuze voor de 5 partnerlanden waar op het terrein van water wordt geïntensiveerd wordt derhalve in belangrijke mate bepaald door lokale waterproblematiek en de vraag naar Nederlandse inbreng en expertise. Daarnaast wordt in interdepartementaal overleg met BZ, EL&I en I&M en in nauw overleg met de brede watersector, vertegenwoordigd door het Netherlands Water Partnership, gezien waar de Nederlandse expertise de beste synergie biedt met de ontwikkelingsagenda. De vijf nieuwe landen worden gekozen uit de 15 partnerlanden die in de Focusbrief OS staan genoemd. Thematisch gezien wordt aansluiting gezocht bij de drie doelstellingen uit de Focusbrief: efficiënt en duurzaam watergebruik, vooral in de landbouw; veilige delta's en beter beheer van stroomgebieden, met het oog op klimaatverandering; en verbeterde toegang tot veilig drinkwater en sanitaire voorzieningen.

70

Wat wordt de precieze rol van «Water Mondiaal» binnen de doelstelling «veilige delta's en beter beheer van de stroomgebieden»?

Veilige delta's en verbeterd stroomgebiedbeheer vallen onder de drie doelstellingen binnen de intensivering op water vanuit ontwikkelingssamenwerking en één van de vijf doelstellingen binnen Water Mondiaal. Vanuit de Water Mondiaal benadering zal worden bekeken of er in de betreffende partnerlanden op dit thema gezamenlijk (d.w.z. met betrokken departementen en vertegenwoordigers uit de Nederlandse watersector) programma's kunnen worden ontwikkeld waarbij de inzet van Nederlandse expertise een belangrijke rol kan spelen. Tevens zal vanuit deze benadering voor de financiering van programma's gekeken worden naar de mogelijkheid van het combineren van BZ en EL&I instrumentarium, bilaterale middelen en multilaterale fondsen.

72

Kunt u een toelichting geven op hoe doelstelling 3 wordt uitgewerkt en welke activiteiten daartoe zullen plaatsvinden?

Uitwerking van deze doelstelling zal geschieden via alle kanalen die we hiervoor beschikbaar hebben. Via het bilaterale kanaal worden programma's ondersteund van nationale en lokale overheden, van particuliere organisaties actief in de betreffende landen en internationale organisaties als UNICEF. Voor de uitvoering van grote investeringsprogramma's wordt samengewerkt met multilaterale instellingen, zoals de Wereldbank en de regionale ontwikkelingsbanken. Via het particuliere kanaal worden programma's ondersteund van Nederlandse NGO's, zoals Simavi en Aqua4All.

Publiek Private Partnerschappen (PPPs) in de watersector worden uitgebreid. Dit kan relatief snel op het gebied van drinkwater en sanitatie, waar al intensief wordt samengewerkt tussen Nederlandse en lokale

partners. Nederlandse drinkwaterbedrijven, waterschappen en NGO's spelen in verschillende partnerschappen een belangrijke rol. Omdat de doelstelling voor sanitatie de meest achterblijvende Millenniumdoelstelling is, zal ook de komende jaren de samenwerking met initiatieven als Sanitation and Water for All (SWA), en organisaties als UN- Secretary General Advisory Board on Water and Sanitation (UNSGAB) en Water Supply and Sanitation Collaborative Council (WSSCC), worden voortgezet.

74

Zal havenaanleg ook deel uitmaken van de uitwerking van de positie van Nederland bij het thema «water»? Wat kan Nederland in dat opzicht in de komende jaren betekenen voor ontwikkelingslanden?

Zoals aangegeven in de focusbrief zal het thema water binnen ontwikkelingssamenwerking hoofdzakelijk gericht zijn op: waterveiligheid, water en voedselzekerheid en drinkwater en sanitatie. In (landen)specifieke gevallen blijft inzet op andere deelreinen mogelijk. Daarnaast zijn er goede mogelijkheden om havenontwikkeling via het bedrijfsleveninstrumentarium zoals ORIO of het IDF (Infrastructural Development Fund van FMO) te realiseren.

75

Onder «werkwijze» staat dat Nederland zich inspant om de rol van deskundige Nederlandse kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en bedrijven te vergroten bij multilaterale organisaties. Hoe gaat u hier concreet invulling aan geven en hoe wordt de kwaliteit van de inzet van deze multilaterale organisaties gecontroleerd.

Nederland zoekt actief naar mogelijkheden om de rol en meerwaarde van de Nederlandse watersector onder de aandacht van de multilaterale organisaties te brengen. Dit is onderdeel van de economische diplomatie. Deelname van de Nederlandse watersector in grote investeringen van de ontwikkelingsbanken (tenders) wordt bevorderd door ontwikkelingsbanken te informeren over de kennis en ervaring waarover Nederland beschikt en door bezoeken van Nederlandse bedrijven en instellingen, in samenwerking met het Nederlands Water Partnership (NWP), aan deze banken te faciliteren. Nederland dringt aan op het verhogen van de kwaliteitseisen voor tenders. Bij een verhoogde kwaliteit heeft het Nederlandse bedrijfsleven – met haar goede ervaring en reputatie – betere mogelijkheden. De inzet van multilaterale organisaties wordt gemonitord op basis van voorgeschreven rapportages en periodieke voortgangsevaluaties. Tevens vinden regelmatige gesprekken plaats en worden ambassades gevraagd de kwaliteit van de uitvoering van de programma's van de organisaties te beoordelen.

76

Onder doorsnijdende thema's wordt «goed bestuur» alleen genoemd in de context van «water». Waarom is er voor gekozen om sanitatie hier niet op te nemen?

Ook voor het thema sanitatie is goed bestuur van groot belang. Sanitatie maakt onderdeel uit van de doelstelling «Verbeterde toegang tot veilig drinkwater en sanitaire voorzieningen» binnen water, zoals geformuleerd in de Focusbrief. Goed bestuur staat centraal in het gehele waterbeleid, dus ook op het gebied van sanitatie.

77

Hoe gaat Nederland «toegang tot drinkwater en sanitatie» als erkend sociaal-economisch recht actief uitdragen?

Zoals blijkt uit de «UN-water Global Annual Assessment on drinking water and sanitation» (GLAAS 2010) blijven (donor) geldstromen voor drinkwater en sanitatie relatief gezien achter bij andere sociale sectoren. Ook komt het geld niet voldoende ten goede aan die landen, of gebieden binnen landen, waar het het hardst nodig is. Bewustwording onder donoren, en bestuurders en beleidsmakers in ontwikkelingslanden, is dus van groot belang. In de beleidsdialoog met de partnerlanden, vraagt Nederland aandacht voor naleving van dit recht.

Internationaal levert Nederland een bijdrage als voorzitter van de Afrika Werkgroep van het EU Water Initiatief en via een actieve rol in het Sanitation and Water for All (SWA) initiatief, dat zich specifiek richt op landen en gebieden die het meest achterlopen in het behalen van MDG7c.

78

Kunt u aangeven waaruit blijkt dat Publiek-Private Partnerschappen (PPP's) op het gebied van water succesvol zijn?

Publiek Private Partnerschappen bieden goede mogelijkheden om de meerwaarde die de brede Nederlandse watersector heeft op het gebied van waterbeheer, waterveiligheid, stedelijke drinkwatervoorziening, afvalwaterzuivering en het betrekken van de doelgroep bij het ontwerp en beheer van water en sanitatievoorzieningen beter te benutten. Dit is één van de prioriteiten van mijn OS-beleid.

In de praktijk blijken samenwerkingsverbanden zoals PPPs een **hefboomwerking** voor het aantrekken van financiering uit private geldstromen. Zo heeft een PPP op het gebied van Sanitatie met de organisatie WASTE voor elke Euro hulpgeld ruim 7 Euro aan commerciële financiering via leningen losgemaakt. Nederlandse drinkwaterbedrijven hebben als partners in een PPP ook de mogelijkheid om via de zogenaamde 1% regeling eigen middelen in te zetten voor ontwikkelingsdoeleinden. Sommige financiële instellingen zoals de Wereldbank koppelen grootschalige infrastructurele investeringen graag aan een PPP constructie met publiek beheer en privaat management. Hiermee wordt de duurzaamheid van de investeringen geborgd.

Een van de belangrijkste succesfactoren van PPPs is de **kennisoverdracht**. Marketing, technology, operationeel en financieel management staan centraal. Door dit te combineren met investeringen in het waterleiding netwerk ontstaan in veel gevallen rendabele drinkwaterbedrijven. Vitens Evides International (VEI) is er in geslaagd om via een PPP het drinkwaterbedrijf van Ho Chi Minh City te versterken. Management is effectiever, het waterverlies in het netwerk is teruggebracht en de opbrengsten uit de waterdistributie worden nu geherinvesteerd in de verdere reorganisatie van het bedrijf. Via deze inspanningen kregen ook veel arme mensen toegang tot veilig drinkwater.

In PPPs wordt ook vaak de **synergie** tot stand gebracht tussen het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen. Deze adviseren drinkwaterbedrijven vaak over het betrekken van de doelgroep en het bereiken van kwetsbare groepen in de samenleving. In Ghana worden op deze manier bedrijven als Safi Sana en VEI geadviseerd door een consortium van organisaties als ICCO, Simavi, Plan Nederland en IRC.

Zoals ik in de Focusbrief heb aangegeven is effectiviteit belangrijk in het OS-beleid. PPPs zijn daar een onderdeel van en zullen hier dan ook op worden getoetst. Dit kan alleen als resultaten worden aangetoond en de uitgangssituatie helder is. Daarom is monitoring en evaluatie van PPPs een prioriteit.

79

Kunt u aangeven of verbeterde toegang tot drinkwater van de allerarmsten ook prioriteit wordt van het Nederlandse beleid? Zo ja, hoe wilt u dit gaan monitoren?

Uit gegevens van WHO en UNICEF (2010) blijkt dat de armste bevolkingsgroepen nog onvoldoende profiteren van de voortgang op het gebied van drinkwater en sanitatie. Hier wordt in door Nederland gefinancierde programma's specifiek aandacht aan besteed. Door maatschappelijke organisaties te betrekken bij de uitvoering van programma's kunnen kwetsbare groepen in de samenleving beter bereikt worden en kunnen oplossingen worden gevonden die beter aansluiten op de lokale behoefte. Een voorbeeld hiervan is een pilot in Kenia op het gebied van Urban Community Led Total Sanitation (UCLTS) waar op basis van een participatieve aanpak in kaart wordt gebracht waar de behoefte aan sanitaire voorzieningen het grootst is. Vervolgens kan de gemeenschap zelf beslissen waar investeringen moeten worden gedaan. Dit is een voorbeeld hoe met lokale participatie investeringen terecht komen waar dit het hardste nodig is.

Het monitoren van toegang tot drinkwater en sanitatie naar inkomenscategorie wordt op mondiaal niveau gedaan door het Joint Monitoring Programme (JMP) van WHO en UNICEF. Het JMP wordt door Nederland ondersteund. Waar mogelijk wordt ook door Nederland op programma-niveau gemonitord op het bereiken van de allerarmsten. Vooral waar de boven beschreven CLTS benadering wordt gebruikt, blijkt dit goed uitvoerbaar. In het Water Sanitatie en Hygiëne (WASH) programma van BRAC in Bangladesh zijn bijvoorbeeld speciale maatregelen getroffen om de *ultra poor* te bereiken en wordt de werkelijke realisatie per doelgroep periodiek gerapporteerd.

80

Hoe gaat u invulling geven aan de Publiek-Private Partnerschappen (PPP's) binnen de water- en sanitatiesector? Wordt hier een faciliteit voor opgezet? Komt er extra aandacht voor de sanitatie-component met het oog op het feit dat deze MDG achterloopt? En hoe gaat u er voor zorgen dat via de PPP's de armste bevolkingsgroepen bereikt worden en voldoen aan het do no harm-principe?

We bouwen voort op de ervaringen die de afgelopen jaren zijn opgedaan met PPP's. De intensiveringsmaatregelen op het gebied van water die ik op 2 februari jl. tijdens een bijeenkomst met de watersector heb aangekondigd omvatten onder meer het opschalen van bestaande succesvolle PPP's. Ook wordt in samenwerking met de brede Nederlandse watersector gewerkt aan een nieuwe faciliteit die PPP's op het gebied van water (inclusief drinkwater, sanitatie en hygiëne) moet stimuleren. Sanitatie heeft mijn speciale aandacht. Veel Nederlandse partijen, zowel privaats als maatschappelijk, hebben hier ook een duidelijke meerwaarde. Het bereiken van de armste groepen in de bevolking en het werken volgens het «no-harm» principe moet geborgd worden via het aangaan van strategische partnerschappen binnen de PPP's met maatschappelijke organisaties. De kracht van deze organisaties ligt juist bij het contact met de doelgroep en een inzet gericht op kwetsbare groepen in de samenleving. Voor de armste groepen moeten speciale maatregelen getroffen worden in het ontwerp van de interventies.

82 en 89

Wanneer zal het pilot programma op het gebied van voedselzekerheid worden gepresenteerd? Welke bedrag is hiermee gemoeid en welke landen zullen hierbij worden betrokken?

De «focusbrief OS» meldt dat de ministeries van Buitenlandse Zaken en EL&I een pilot programma voor voedselzekerheid ontwikkelen. In de brief over het postennetwerk d.d. 8 april wordt melding gemaakt van vijf OS-partnerlanden waar dit programma uitgevoerd zal worden en dat dit zal gebeuren samen met Wageningen UR en het bedrijfsleven. Welke vijf landen betreft dit? Wat zijn de contouren van dit pilot programma? Welke bedrijven participeren erin?

Vanuit de Nederlandse sector bestaat er grote belangstelling voor een *fast track* programma voor voedselzekerheid in met name Ethiopië, Ghana, Kenia, Mali, Mozambique en Rwanda. De programmering van het Nederlandse bilaterale ontwikkelingssamenwerkingsprogramma begint aan de vraagzijde. Daarom is het van belang dat de in 2011 op te starten *fast track* programma's goed verankerd zijn in de Meerjarige Strategische Plannen 2012–2015. Deze intensivering zal strategisch van opzet dienen te zijn en waar mogelijk goed gebruik gaan maken van Nederlandse kennis en kunde. Voor deze intensivering is ruim 20 miljoen Euro gereserveerd. De selectie van de landen alsmede de beoordeling van programmatische voorstellen wordt in samenwerking met het ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie uitgevoerd. Wageningen UR is gevraagd om in nauw overleg met de betrokken ambassades ondersteuningsmissies te organiseren met experts uit het bedrijfsleven en kennisinstellingen. Deze experts dienen binnen door ambassades opgestelde *terms of reference* te adviseren en mee te werken aan het concretiseren en afronden van de intensiveringsvoorstellen. Bij de uitvoering van de *fast track* initiatieven zal per land waar mogelijk specifieke Nederlandse bedrijven, maatschappelijke instellingen en kennis- en trainingsinstituten worden betrokken. Verwacht wordt dat de eerste programma's in september van start zullen gaan.

83

Welke inzet zal de Nederlandse regering plegen ter versterking van duurzame voedselproductieketens binnen ontwikkelingslanden? Is het waar dat de focus, met de toenemende investeringen in het «Initiatief Duurzame Handel», sterk ligt op waardeketens die in ontwikkelingslanden beginnen en in het Westen eindigen? Hoe profiteren kleine boeren, die alleen voor lokale en regionale markten binnen hun eigen land produceren, van het nieuwe beleid dat Nederland voorstaat?

Het «Initiatief Duurzame Handel» (IDH) richt zich op ontwikkeling van internationale handelsketens. De nadruk ligt op stimulering van duurzame productie. Betrokken bedrijven zetten daarbij in op economische aspecten; IDH zet vooral in op milieu en arbeidsomstandigheden in handels- en productieketens in ontwikkelingslanden. Consumenten en bedrijven in het Westen worden door keurmerken en in het kader van MVO aangespoord om deze doelstellingen te integreren in hun koopgedrag respectievelijk hun bedrijfsvoering.

In het nieuwe beleid voor voedselzekerheid komt meer aandacht voor lokale en regionale markten, waar immers verreweg de meeste kleine boeren en kleine ondernemers hun producten afzetten. Kleine boeren en lokale ondernemers kunnen in de toekomst profiteren van de groeiende vraag in eigen land of regio en zullen in staat zijn hun inkomsten te vergroten.

De consument profiteert van een grotere beschikbaarheid van voedsel en is beter in staat zichzelf te voorzien van een gezond voedingspakket. Een voorbeeld van die aanpak is het IFDC programma in 7 landen in West Afrika waarbij bijna 400 000 boeren en meer dan 2000 kleine ondernemers hun inkomsten met meer dan 30% hebben verhoogd. Dit programma wordt nu uitgebreid naar 8 nieuwe landen in Oost en Zuidelijk Afrika.

Ambassades in een aantal landen, zoals Benin en Mali, hebben soortgelijke programma's die in het kader van het speerpunt voedselzekerheid uitgebreid kunnen worden.

84

Op welke wijze gaat u er concreet aan bijdragen dat er in de partnerlanden meer of grotere faciliteiten voor meso-financiering ten behoeve van het (ruraal) Midden- en Klein Bedrijf (MKB) tot stand gebracht zullen worden? Hoe adresseert u het probleem dat er in ontwikkelingslanden veelal een gebrek is aan instellingen met kennis en expertise op het vlak van meso-krediet? Met welke instellingen werkt Nederland op dit vlak samen?

Binnen de uitvoering van de programma's op het gebied van voedselzekerheid, probeer ik zoveel mogelijk het MKB mede te bedienen. Daarbij wordt samengewerkt met partners als IFC, FMO, Rabobank en andere Nederlandse banken en (kleine) investeringsfondsen, (Nederlandse) universiteiten, NGO's, financiële dienstverleners en netwerken.

In het kader van de intensivering ben ik voornemens om via het door mij gesubsidieerde MASSIF fonds bij FMO extra in te zetten op voedselzekerheid en MKB. Ik ben bereid hiervoor € 80 miljoen voor vier jaar extra in te zetten. Het gaat hierbij zowel om middelen voor investeringen als om technische assistentie aan financiële instellingen in de partnerlanden en andere ontwikkelingslanden waar het bedrijfsleveninstrumentarium kan worden ingezet.

Voorts ben ik voornemens bij te dragen aan financiering van de (innovatieve) activiteiten van de winnaars van de G20 SME Challenge. Het gaat hierbij om € 10 miljoen extra voor het MKB en betreft zowel investeringen als technische assistentie. Het gaat in concreto om een bijdrage via FMO aan het Medical Credit Fund. Het Medical Credit Fund kreeg in november 2010 de publieksprijs van de SME challenge tijdens de G20 in Seoul uitgereikt door president Obama. Het Grassroots Business Fund, gericht op financieringen aan het MKB in de landbouwsector, zal ondersteund worden. En het betreft waarschijnlijk een bijdrage aan Equity for Africa, een organisatie die met behulp van leasing landbouwapparatuur aan kleine boeren en boerinnen verstrekt. Tot slot zal er een deel via het Trust Fund voor technische assistentie bij IFC worden gekanaliseerd. Dit is in principe inzetbaar voor ook andere winnaar van de SME challenge. Dat gaat om bedrijven in de energiesector, in water, in de agro sector en in de financiële sector.

Daarnaast zal het Fonds Mesofinanciering dit jaar een doorstart maken ten gunste van de partnerlanden en andere ontwikkelingslanden. Dit betreft zowel middelen voor innovatieve investeringen als voor technische assistentie. Mede afhankelijk van de aanvragen betreft dit € 2-4 miljoen per jaar.

Omdat veel financiële instellingen in ontwikkelingslanden een achterstand hebben in kennis en ervaring met de financiering van het MKB, is in al deze programma's ook voorzien in technische assistentie.

Uiteraard blijf ik bijdragen aan reeds bestaande programma's. Zo draag ik in het kader van het Netherlands IFC Partnership Programme (NIPP) € 3,5 miljoen per jaar bij aan het *Access to Finance* programma waarmee technische assistentie wordt verleend aan lokale commerciële banken die lenen aan het MKB segment.

85

Op welke wijze gaat u stimuleren dat regelingen voor technische assistentie (zoals PUM en CBI) meer gecombineerd worden met het verbeteren van toegang van zuidelijke bedrijven tot investeringskapitaal (dit gelet op het feit dat versterking van zelfredzaamheid alleen mogelijk is

voor bedrijven als zij over kapitaal beschikken om de versterkte technische capaciteit goed in te zetten)?

Om de samenhang en synergie tussen de verschillende interventies en organisaties te stimuleren heb ik een platform opgericht waarbij organisaties die op het terrein van private sector ontwikkeling actief zijn met fondsen uit de OS-begroting elkaar periodiek ontmoeten, met elkaar uitwisselen om complementariteit te vinden. Uit dit platform zijn inmiddels veel vruchtbare samenwerkingen ontstaan, waarbij organisaties als PUM, CBI, Agentschap.nl, FMO over en weer elkaar weten te vinden en complementair zijn op verschillende terreinen. Door deze gecombineerde technische assistentie kunnen de zuidelijke bedrijven in staat gesteld worden om beter toegang tot investeringskapitaal te krijgen. Overigens is er ook nog een grote behoefte aan investeringskapitaal. En daar werk ik aan. Zo ben ik momenteel in overleg met FMO, Rabobank en anderen om innovatieve mechanismes te ontwikkelen en bestaande initiatieven te ondersteunen, met als doel verruiming van toegang tot investeringskapitaal voor met name het MKB in ontwikkelingslanden. Het is essentieel om de vicieuze cirkel te doorbreken, waarbij veelbelovende kleine en middelgrote bedrijven, vanwege het ontbreken van een krediet- en bedrijfshistorie nauwelijks of op zeer kostbare manieren aan kapitaal (krediet en investeringen) kunnen komen. De technische assistentie van PUM, CBI, maar ook van SNV, Agriterra en anderen kan hierbij zeer relevant zijn.

86

Hoe beoordeelt u de effecten op de lokale voedselmarkt van programma's van onder meer USAID en FAO, waarbij aan boeren gratis kunstmest, zaden en andere landbouwmaterialen verstrekt worden? Draagt Nederland via de steun aan multilaterale instellingen ook bij aan dergelijke programma's?

Het gratis beschikbaar stellen van kunstmest, zaden en andere landbouwmaterialen aan boeren is alleen in uitzonderingssituaties een geëigende maatregel omdat het theoretisch tot ernstige marktverstoringen zou kunnen leiden en in essentie geen stimulans geeft voor een doelmatige inzet en gebruik van die middelen. Daarenboven leidt het, in het geval van kunstmest en zaden, slechts tijdelijk tot productieverhoging, namelijk zolang deze gratis verstrekt worden. Dit is ook het standpunt van de FAO. Zij zal dan ook slechts bij hoge uitzondering dit paardenmiddel toepassen. Meestal worden kunstmest, zaden en in sommige gevallen landbouwmaterialen in het geval van een niet of slecht functionerende handel in deze producten of in het geval van extreem hoge prijzen, gesubsidieerd voor bepaalde doelgroepen zoals kleinere boerenbedrijven.

Dit kan op korte termijn een positieve bijdrage leveren aan de voedselzekerheid. Op lange termijn is het van belang dat de marktwerking in landbouw-inputs is afgestemd op een betaalbaar eindproduct voor de consument en een redelijke winstmarge voor de boer. Hier zet de FAO dan ook op in. Nederland betaalt op dit moment, via de begroting van het ministerie van EL&I, een jaarlijkse contributie aan de FAO van € 8,7 miljoen. Daarnaast participeert het Ministerie van Buitenlandse Zaken samen met Zweden in een FAO-partnerschapsprogramma voor een bedrag van € 2,5 miljoen per jaar.

Ook de US volgt in zijn algemeenheid een beleid dat gericht is op de bevordering van de marktwerking (zie bijvoorbeeld «President Obama's Global Development Policy and Global Food Security» d.d. 27-9-2010). Daarnaast geeft zij op basis van uitzondering en in noodsituaties eveneens gratis landbouw inputs.

87

Op welke wijze draagt het PSI bij aan zelfredzaamheid van ondernemers, gelet op het relatief grote schenkingsdeel van 50–60% van de in het kader van deze regeling verstrekte gelden?

PSI projecten dienen van bescheiden omvang (maximaal € 1,5 miljoen) en korte duur (maximaal 2,5–3 jaar) te zijn en het karakter van een «opstart» te hebben. PSI vraagt daarbij uitdrukkelijk aan de ondernemers wat de omvang zal zijn van de vervolginvestering die men zelf wil plegen na afloop van het project. De PSI aanvraag wordt hierop beoordeeld.

Uit de cijfers van het financieel plan van de onderneming moet verder blijken dat het PSI project uiteindelijk in een winstgevende onderneming resulteert. Gezien de hoge risico's van het ondernemen in de ontwikkelingslanden is een schenkingsdeel van 50–60% passend om de ondernemers in de startfase over de streep te trekken om toch een eigen investering te realiseren in een PSI project.

88

Hoe verhoudt het feit dat, wil een joint venture voor PSI financiering in aanmerking komen één partij een Nederlandse onderneming moet zijn, zich tot het uitgangspunt van het regeringsbeleid dat het bedrijfsleveninstrumentarium primair moet bijdragen aan de versterking van het bedrijfsleven in de ontwikkelingslanden zelf? Het is immers denkbaar dat een joint venture met een niet-Nederlands bedrijf voor het zuidelijke bedrijf meer rendabel is? Hoe kan Nederland daaraan optimaal bijdragen?

Het is zeker denkbaar dat een joint venture van een zuidelijk bedrijf met een niet-Nederlands bedrijf rendabel en succesvol is. Hier zijn ook goede voorbeelden van. Daarom staat PSI voor 29 minst ontwikkelde landen (MOLs) niet alleen open voor aanvragen van Nederlandse ondernemingen, maar ook voor subsidieverzoeken van niet-Nederlandse bedrijven. Dit sluit aan bij de internationale afspraken (Verklaring van Parijs, 2005) om alle hulp aan de MOLs te ontbinden. In de Accra Agenda for Action (2008) is afgesproken om de hulp aan alle andere landen ook maximaal te ontbinden. Voor PSI is dit voor 19 midden-inkomenslanden nog niet gebeurd. In deze landen moet één partij een Nederlandse onderneming zijn.

90

Kunt u aangeven of en hoe u m.b.t. het thema voedselzekerheid de samenwerking met de EU zal opzoeken teneinde de expertise en ervaring van de EU op dit terrein beter te benutten?

Nederland werkt al nauw samen met de EU op het terrein van voedselzekerheid in ontwikkelingslanden. Een intensieve dialoog met de EU als een belangrijke partner vindt plaats in verschillende fora. Zo zijn er regelmatig (5–6 maal per jaar) vergaderingen van de HARDS (*Heads of Agriculture and Rural Development Departments*) en is er het reguliere EU-FAO overleg in Brussel. Deze doorgaans informele vergaderingen zijn bedoeld om de samenhang tussen bilaterale initiatieven van de EU Lidstaten en de programma's van de Europese Commissie te bevorderen. Ook wordt in deze bijeenkomsten de toegevoegde waarde van de Commissie bij mondiale initiatieven op het gebied van voedselzekerheid besproken, en wordt gepoogd de expertise van de EU in te zetten bij activiteiten ter bevordering van regionale integratie.

Daarnaast wordt er regelmatig met de EU formeel en informeel van gedachten gewisseld in andere fora zoals die en marge van de raadsvergaderingen van de WFP, FAO en IFAD in Rome.

Het kabinet geeft aan dat in de landbouw aandacht voor gender belangrijk is. Op welke wijze komt dit belang naar voren in de prioriteiten die het kabinet stelt bij het thema «voedselzekerheid»?

Het thema voedselzekerheid biedt veel mogelijkheden om gender aspecten te integreren. Het beleid richt zich namelijk niet alleen op de rol van de vrouw als landbouwproducent en consument maar ook op vrouwelijke ondernemers. Uit onderzoek is gebleken dat vrouwen erg belangrijk zijn bij de productie van voedsel voor eigen gebruik. Daarnaast zorgen vrouwen, veel meer dan mannen, er voor dat inkomsten worden gebruikt voor uitgaven in het gezin. Bij de armsten betreft dit vooral uitgaven voor voedsel, medische zorg en onderwijs. Allemaal cruciale uitgaven die direct aan een betere toekomst bijdragen. Vaak hebben vrouwen echter minder toegang tot voorlichting, vruchtbaar land, water, kapitaal etc. In het voedselzekerheidsbeleid zal daarom worden ingezet op zaken zoals gelijke toegang tot natuurlijke hulpbronnen, financiële middelen en kennis bij vrouwen. Dit zal moeten leiden tot hogere productiviteit in de landbouw, betere inkomens voor vrouwen en een eerlijkere verdeling en verbeterde kansen voor de gezondheid, vooral bij de meest kwetsbare groepen, nl. vrouwen in de reproductieve leeftijd en jonge kinderen.

92 en 93

Welke rol kunnen Faith Based Organisations (FBO's) in ontwikkelingslanden spelen bij het behalen van de doelstellingen die Nederland zich heeft gesteld voor het speerpunt SRGR? Op welke wijze zet de regering zich concreet in voor het betrekken van FBO's bij de uitvoering van het beleid?

Welke rol kunnen kerken, religieuze organisaties en geestelijke leiders in ontwikkelingslanden spelen in het geven van voorlichting aan jongeren over seksualiteit, het tegengaan van marginalisering van groepen en het bieden van effectieve zorg? Op welke wijze zet de regering zich in voor het benutten van kerkelijke en religieuze structuren in de partnerlanden om de doelstellingen van het SRGR beleid te realiseren?

Kerken, geestelijk leiders en FBO's spelen een cruciale rol bij het bereiken van doelen voor SRGR inclusief HIV/aids. Internationaal wordt hun rol ook steeds meer erkend. De in 2010 in Nederland gehouden internationale conferentie voor hoge geestelijk leiders heeft hier aan bijgedragen. Daarmee werd onder andere voortgebouwd op inspanningen van UNFPA om samenwerking met religieuze leiders en vertegenwoordigers van FBO's te versterken. UNFPA is voor Nederland een strategische partner – ook voor het werken met FBO's.

In juni 2011 worden tijdens de 65^e algemene vergadering van de VN de doelen besproken voor HIV/aids bestrijding. Voor het eerst worden FBO's hierbij expliciet betrokken.

Seksualiteit van jongeren en de rechten van seksuele minderheden kunnen gevoelige punten zijn voor religieuze organisaties. Nederland zet zich in om zowel in de partnerlanden als via internationale fora de dialoog te stimuleren tussen vertegenwoordigers van religieuze waarden en vertegenwoordigers van seksuele en reproductieve rechten. Overigens zetten steeds meer geestelijk leiders zich in voor de seksuele rechten van jongeren en spreken zich uit tegen het criminaliseren van homoseksualiteit.

In de partnerlanden wordt in analyse en beleid terdege rekening gehouden met culturele en religieuze waarden en normen en de mogelijkheden kerken en religieuze leiders te betrekken bij het beleid.

94

Hoe beoordeelt u de positie van mensen met een beperking ten aanzien van de gezondheidszorg in ontwikkelingslanden? Op welke wijze zet u zich in om de toegang van deze gemarginaliseerde groep tot gezondheidszorg te verbeteren?

In landen waar toegang tot gezondheidszorg beperkt is, ondervinden mensen met een handicap deze beperking nog sterker. Nederland erkent deze problematiek en streeft naar inclusief beleid dat mensen met een handicap insluit.

Voorbeelden hiervan zijn specifieke activiteiten op het gebied van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten voor mensen met een beperking zoals uitgevoerd door de SRGR alliantie onder MFS-II. Ook zullen de aanvragen onder het begin mei 2011 gepubliceerde subsidiekader voor het Key Populations Fonds, beschikbaar gesteld voor key populations (seksuele minderheden, sekswerkers en injecterende drugsgebruikers), mede beoordeeld worden op het betrekken van mensen met een handicap onder de key populations.

95

Welke sociale voorzieningen worden bedoeld onder prioriteit 3, om bij te dragen aan goede voeding onder de bevolking?

Sociale voorzieningen die van belang zijn bij het vergroten van de toegang tot gezond voedsel voor armere bevolkingsgroepen zijn onder meer betere toegang tot veilig drinkwater en sanitatie, gezondheids- en voedingsvoorlichting, sociale vangnetten en voedingsonderwijs.

96

Op welke manier zullen de maatregelen op het gebied van voedselzekerheid bijdragen aan oorzaken van ondervoeding bij kinderen en volwassenen?

Maatregelen gericht op het bevorderen van voedselzekerheid hebben expliciet tot doel om de ondervoeding bij kinderen en volwassenen te bestrijden. De aanpak voor het bevorderen van voedselzekerheid behelst: (1) duurzame toename van voedselproductie; (2) efficiëntere markten; (3) betere toegang tot gezond voedsel; en (4) verbeterd ondernemingsklimaat. Voor een betere toegang tot gezond voedsel zijn een grotere inkomenszekerheid, grotere bedrijvigheid en werkgelegenheid voor achtergestelde groepen en het beschikbaar hebben van kwalitatief goed voedsel van groot belang. Een combinatie van een verbeterd inkomen op huishoudniveau, beschikbaarheid van voldoende kwalitatief goede voeding en kennis van goede voeding, hygiëne en de voedingsbehoefte van (jonge) kinderen, vrouwen en ouderen is essentieel om ondervoeding te voorkomen.

97

Waarom wordt bij de doelstelling met betrekking tot SRGR alleen verwezen naar Millenniumdoel 5, terwijl iedereen hoe langer hoe meer overtuigd raakt van de intrinsieke verbondenheid van doelen 4, 5 en 6? Bij bijv. moedersterfte is het belangrijk op te merken dat tuberculose de 3e sterfteoorzaak is voor vrouwen in de reproductieve leeftijd (maternale sterfte).

De vooruitgang op de gezondheidsgerelateerde Millenniumdoelen 4, 5 en 6 hangt inderdaad nauw met elkaar samen. Zo hebben vrijwel alle landen met een hoge kindersterfte ook een hoge moedersterfte. In lage inkomenslanden veroorzaken ziektes als malaria, longinfecties, diarree en HIV meer dan de helft van de kindersterfte, en voor jonge meisjes vanaf

15 jaar en vrouwen in de reproductieve leeftijd zijn HIV, problemen rond de bevalling en zwangerschap, ongelukken (mede door geweld) en tuberculose de belangrijkste doodsoorzaken.

Het behalen van de Millenniumdoelen blijft belangrijk in het Nederlandse ontwikkelingsbeleid. Millenniumdoel 5 wordt specifiek genoemd in de Focusbrief omdat hierop de minste vooruitgang is gemaakt en omdat Nederland op dit gebied de grootste meerwaarde heeft te bieden. Uiteraard blijft de verbondenheid met Millenniumdoel 4 en 6 bestaan. Zo is investeren in het beter toegankelijk maken van voorbehoedsmiddelen (inclusief vrouwen- en mannencondooms) een van de meest kosteneffectieve manieren om zowel moeder- als kindersterfte te verlagen en ongewenste zwangerschappen en seksueel overdraagbare aandoeningen inclusief HIV, te voorkomen.

98

Tot welke vaccins zal de toegang worden verbeterd? In hoeverre dragen deze bij aan de ondergefinancierde thema's binnen SRGR?

Vaccins met een groot direct effect op de reproductieve gezondheid zijn vaccins tegen hepatitis B, tetanus en HPV (vaccin tegen baarmoederhalskanker). Ook het lange termijneffect van tijdens de eerste levensjaren ontvangen vaccinaties, met name tegen tuberculose heeft een positief effect op de reproductieve gezondheid. Helaas is het HPV-vaccin nog niet of nog niet op grote schaal beschikbaar in ontwikkelingslanden. *The Global Alliance for Vaccines and Immunization* (GAVI), waar Nederland EUR 120 miljoen aan bijdraagt voor de periode 2011–2015, heeft het HPV-vaccin geprioriteerd voor toekomstige programma's. Baarmoederhalskanker is de grootste oorzaak van kankersterfte in ontwikkelingslanden; 85% van de geschatte 270 000 vrouwen die jaarlijks sterven als gevolg van baarmoederhalskanker woont in ontwikkelingslanden. Het is dan ook te verwachten dat dit vaccin tegen de voornaamste oorzaak van baarmoederhalskanker, het HPV-virus, een aanzienlijk effect zal hebben op sterfte van vrouwen.

Ten slotte investeert het kabinet EUR 70 miljoen voor de periode 2011–2014 in de ontwikkeling van nieuwe producten, waaronder een vaccin tegen HIV/Aids en vaccins die ook volwassenen beschermen tegen tuberculose. Hiermee kunnen in de toekomst miljoenen nieuwe infecties (en dus sterfgevallen van vrouwen en moeders) voorkomen worden.

99

Kunt u aangeven op welke wijze u de prioriteit «pleitbezorging en beïnvloeding van beleid op internationaal en nationaal niveau» concreet gaat invullen? En kunt u toelichten wat precies wordt bedoeld onder prioriteit twee «effectieve dienstverlening door betere aansluiting tussen overheid en private sector»? Kunt u aangeven wat het verschil is tussen prioriteit 5 (onderwijs, onder andere door training van personeel en het beïnvloeden van lesprogramma's) en prioriteit 3 (capaciteitsversterking in de gezondheidszorg voor betere dienstverlening voor SRGR)?

Pleitbezorging en beïnvloeding van beleid op internationaal niveau is geen prioriteit maar een activiteit. Dit wordt vormgegeven door duidelijke stellingname voor bevordering van SRGR door Nederlandse delegaties die deelnemen aan internationale overlegfora zoals de ECOSOC Commission on Population and Development, UNAIDS en de VN Mensenrechtenraad. Verder worden NGO's ondersteund die een belangrijke rol spelen als pleitbezorger in zowel internationale fora als op landenniveau. International Planned Parenthood Federation (die observer status heeft bij de VN), Women's Global Network for Reproductive Rights,

maar ook de Nederlandse organisatie RutgersWPF zijn daarvan voorbeelden.

Effectieve dienstverlening door betere aansluiting tussen overheid en private sector refereert onder meer aan de discrepantie tussen de grote vraag en het achterblijvende aanbod van anticonceptiva in ontwikkelingslanden. Planning, import en distributie op landenniveau vormen belangrijke knelpunten. Voor het vinden van oplossingen is partnerschap nodig tussen de publieke en de private sector. De mede door Nederland gevormde Reproductive Health Supplies Coalition (een partnerschap tussen overheden, donoren, UNFPA maar ook farmaceutische industrie en NGO's) ontwikkelt praktische oplossingen voor beter op elkaar laten aansluiten van vraag en aanbod op landenniveau.

In veel landen met hoge moedersterfte vormen gebrek aan capaciteit van zorgverleners (bijvoorbeeld gebrek aan goed opgeleide artsen, verpleegkundigen en vroedvrouwen) en gebrekkige infrastructuur (te weinig klinieken die gecompliceerde bevallingen kunnen begeleiden; te grote afstanden die door de zwangere vrouw met complicaties moeten worden afgelegd), belangrijke oorzaken voor veel sterfgevallen van zwangere en bevallende vrouwen. Het verbeteren van reproductieve gezondheid kan niet los worden gezien van de kwaliteit van een gezondheidssysteem in een land. In dit licht is activiteit 3, «capaciteitsversterking in de gezondheidszorg voor betere dienstverlening voor SRGR», geformuleerd. Activiteit 5, «onderwijs, onder andere door training van personeel en het beïnvloeden van lesprogramma's», refereert enerzijds specifiek aan scholing van zorgverleners. Anderzijds refereert deze activiteit aan zogenaamde «comprehensive sexuality education» aan jongeren op scholen. Hieronder wordt seksueel vormingsonderwijs verstaan dat zich niet alleen beperkt tot de biologische aspecten van seksualiteit, maar ook in gaat op bijvoorbeeld de sociale en culturele context van seksualiteit, genderaspecten en zelfbeschikking over het eigen lichaam. De Nederlandse NGO RutgersWPF heeft, met steun van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, met succes in een aantal landen dergelijke programma's ontwikkeld in nauwe samenwerking met lokale partners en overheden.

100, 101 en 104

SRGR noemt u als één van de speerpunten in de «Focusbrief OS» en in de «Basisbrief OS» was reeds een intensivering op SRGR voorzien. Hoe gaat u deze intensivering vormgeven? In welke mate gaat deze intensivering bijdragen aan primaire preventie (seksuele voorlichting en voorzien in anticonceptiemiddelen, inclusief mannen en vrouwencondooms)?

SRGR noemt u als één van de speerpunten in de «Focusbrief OS» en in de «Basisbrief OS» is reeds een intensivering op SRGR voorzien. Echter met een korting van € 17 miljoen op UNFPA, van € 15 miljoen op de internationale NGO's actief op het terrein van SRGR, en € 24 miljoen op de Nederlandse SRGR-alliantie, dringt de vraag zich op hoe de aangekondigde intensivering op SRGR vorm wordt gegeven. In het jaarverslag 2009 van het Ministerie van Buitenlandse Zaken zijn de gerealiseerde budgetten voor HIV/AIDS en voor reproductieve gezondheidszorg niet terug te vinden. Dit maakt het in feite onmogelijk om intensivering van het budget met cijfers te onderbouwen. Hoe gaat u dit oplossen? Wanneer worden deze cijfers met betrekking tot gerealiseerde budgetten openbaar gemaakt?

UNFPA zal met € 17 miljoen worden gekort, internationale NGO's actief op het terrein van SRGR zullen met € 15 miljoen worden gekort en de Nederlandse SRGR-alliantie met € 24 miljoen. Op welke wijze zal met deze kortingen concreet de intensivering op het gebied van SRGR worden vormgegeven?

De bezuinigingen in 2011 zijn een direct gevolg van de ombuiging van het ODA-budget van 0.8% van het BNP naar uiteindelijk 0.7% in 2012. Zoals aangegeven in het antwoord op vraag 109, blijft Nederland een zeer grote donor van UNFPA. In het geval van subsidie aan de internationale NGO's is is vanaf 2011 een nieuw subsidiekader van kracht (Fonds Keuzes en Kansen). Het beschikbare bedrag voor die periode is EUR 40 miljoen. Dit is inderdaad minder dan in voorgaande jaren beschikbaar was voor internationale NGO's en ook een gevolg van de ombuiging van het ODA-budget. In het geval van de Nederlandse SRGR-alliantie is er een lager bedrag toegekend dan was aangevraagd. Dit is gevolg van een kleinere envelop voor de totale MFS organisaties. Over de toekomstige bedragen die worden toegekend aan SRGR en via welke kanalen die zullen worden besteed, zal de Tweede Kamer worden geïnformeerd tijdens de begrotingsbehandeling van 2012 en verder.

De gerealiseerde budgetten voor HIV/AIDS en voor reproductieve gezondheidszorg zijn te vinden op pagina 95 in het jaarverslag 2009. Voor 2010 wil ik u verwijzen naar het Jaarverslag 2010 dat de Tweede Kamer in mei 2011 zal toegaan.

102

Hoeveel heeft Nederland bijgedragen aan het Global Programme for Reproductive Health Commodity Security in 2009 en 2010? Hoeveel draagt Nederland bij in 2011? Welk gedeelte daarvan wordt besteed aan zogenoemde reproductive health commodities? Aan welke reproductive health commodities wordt deze bijdrage besteed?

Nederland draagt in de periode 2008–2011 EUR 120 miljoen euro bij aan het *Global Programme for Reproductive Health Commodity Security*. Tot en met 2010 is EUR 93 miljoen overgemaakt en het resterende bedrag zal in 2011 worden overgemaakt.

In 2010 werd in het kader van het *Global Programme for Reproductive Health Commodity Security* tweederde van het budget (bijna 44 miljoen EUR) besteed aan zogenaamde *reproductive health commodities*. Deze SRGR middelen zijn: anticonceptiemiddelen, te weten mannen- en vrouwencondooms, hormonale anticonceptiepillen en implantaten en spiraaltjes; overige middelen voor reproductieve gezondheid, te weten medicijnen nodig tijdens zwangerschap en bevalling, zoals voor bloedarmoede, zwangerschapsvergiftiging, postnatale bloedingen, apparatuur en instrumenten voor keizersnedes.

Ongeveer eenderde van het budget werd besteed aan opbouw van lokale capaciteit, zodat de ondersteunde ontwikkelingslanden op termijn zelf de planning, management, kwaliteitscontrole en logistiek voor deze middelen kunnen uitvoeren.

Tot slot is een klein bedrag van bijna 2 miljoen USD besteed aan noodhulp pakketjes voor zwangere vrouwen in humanitaire situaties – de meest noodzakelijke spullen voor een bevalling: een scheermesje, een stukje zeep en een lap plastic.

103 en 105

Op welke wijze gaat u vorm geven aan de seksuele rechten en de gevoelige thema's binnen SRGR, zoals onveilige abortus en de rechten van LGBTQ (Lesbian, Gay, Bi-sexual en Transgender and Questioning)? Aan welke Nederlandse NGO's zal op basis van de in voetnoot 2 genoemde amendementen € 7 miljoen subsidie toegekend worden voor aidsbestrijding bij de zogenaamde «key populations» (seksuele minderheden, sekswerkers en harm reduction voor injecterende druggebruikers)? Op basis van welke criteria zijn deze organisaties geselecteerd en aan welke eisen hebben zij moeten voldoen om voor de selectie in aanmerking te komen?

Het Nederlandse beleid voor SRGR en HIV/Aids gaat uit van het bevorderen en naleven van de mensenrechtenagenda in relatie tot seksuele en reproductieve gezondheid. Het gaat om het voorkomen van uitsluiting op basis van leeftijd, geslacht, seksuele geaardheid leefstijl of religie en bestrijding van discriminatie in de gezondheidszorg. Ook gaat Nederland uit van reproductieve rechten voor iedereen: het is aan koppels en individuen zelf om te besluiten of en met wie en wanneer ze kinderen willen. Tevens is Nederland internationaal pleitbezorger voor veilige abortus.

Dit beleid krijgt onder andere vorm door organisaties te steunen die zich inzetten voor veilige abortus en voor rechten van LGBT en andere *key populations* (injecterende drugsgebruikers en sekswerkers).

Onder het «Fonds Keuzes en Kansen» ontvangt IPAS, een internationale NGO die zich inzet voor het realiseren van seksuele en reproductieve rechten van vrouwen en specifiek het recht op veilige abortus, een bedrag van € 10 miljoen voor de periode 1 januari 2011 t/m 31 december 2014.

Via het begin mei 2011 gepubliceerde subsidiekader voor het «Key Populations Fonds» wordt voor de periode 18 juli 2011 tot en met 31 december 2015 EUR 7 miljoen per jaar, met een subsidieplafond van EUR 35 miljoen, beschikbaar gesteld voor *key populations*. De organisaties zijn dus nog niet geselecteerd. De subsidie voor de *key populations* zal worden verstrekt aan één of een aantal samenwerkingsverbanden van Nederlandse maatschappelijke organisaties die hun expertise bundelen en zich gezamenlijk via één penvoerder inzetten voor de toegang tot gezondheidsfaciliteiten inclusief HIV preventie van *key populations* en hun seksuele partners.

106

Hoeveel geld zal er minder beschikbaar zijn voor het Fast Track Initiative (FTI)?

In lijn met de Focusbrief zal Nederland de komende jaren minder bijdragen aan het Education for All – Fast Track Initiative (FTI). Over de bedragen die worden toegekend zal de Tweede Kamer worden geïnformeerd in de begroting van 2012.

Het besluit de bijdrage te verminderen sluit aan op de Nederlandse inzet van de afgelopen jaren dat ook andere donoren een grotere bijdrage gaan leveren aan FTI. Met een lagere investering is Nederland straks niet langer de grootste donor, maar levert nog altijd een verantwoorde bijdrage aan FTI.

107

Bent u van plan de toonaangevende rol die Nederland bij het FTI heeft voort te zetten? Zo ja, hoe?

Als grootste donor van FTI heeft Nederland een zetel in de Bestuursraad namens de kiesgroep Benelux-Zwitserland. Ook bij een lagere financiële bijdrage behoudt Nederland zijn zetel in de Bestuursraad. Nederland zal in de Bestuursraad vooral blijven aansturen op meer aandacht voor fragiele staten, gender en beroepsonderwijs, in lijn met de prioriteiten van de Focusbrief.

108

Waarom wordt bij de werkwijze met betrekking tot SRGR uitsluitend verwezen naar multilaterale organisaties? Is dit niet een grote gemiste kans gezien de prominente internationale rol die verscheidene Neder-

landse organisaties innemen zoals bijv. KNCV Tuberculosefonds op het gebied van bestrijding van tuberculose?

De beleidsprioriteit SRGR zal worden uitgevoerd via verschillende kanalen en niet uitsluitend via het multilaterale kanaal. De uitvoering van de beleidsprioriteit SRGR zal plaatsvinden via het bilaterale kanaal in de partnerlanden, multilateraal via genoemde organisaties en multidonorfondsen en via zowel Nederlandse als internationale maatschappelijke organisaties. Vooral maatschappelijke organisaties zijn van groot belang voor voorlichting en dienstverlening voor family planning, veilige abortus en zijn actief op het terrein van social marketing en bereiken daarmee groepen die anders buiten de boot vallen, zoals jongeren. Zo is de SRGR-alliantie, zie vraag 35, een belangrijke Nederlandse partner. Ook zijn het deze organisaties die een belangrijke rol spelen als pleitbezorger voor de SRGR agenda. Daarnaast zal samenwerking met het bedrijfsleven worden gezocht als het gaat om het ontwikkelen van nieuwe anticonceptie en andere SRGR-middelen.

109

Kunt u aangeven waarom Global Alliance for Vaccines and Immunisation (GAVI) en Global Fund to fight Aids, Tuberculose and Malaria (GFATM) gebruikt worden voor schaalvergroting en er op multilateraal vlak niet meer ingezet wordt op VN kanaal UNFPA? Kunt u in dit verband de korting op UNFPA uiteenzetten?

GAVI en het GFATM zijn financieringsmechanismen voor respectievelijk vaccinatieprogramma's en programma's op het gebied van Aids, Tuberculose en Malaria. Tevens wordt via deze kanalen geïnvesteerd in het versterken van gezondheidssystemen, die nodig zijn voor betere dienstverlening. Door grootschalige aankoop van vaccins en medicijnen is het mogelijk om de kosten van deze producten te reduceren en daardoor een grotere toegang tot deze middelen te realiseren.

Nederland is van mening dat GAVI een organisatie is die één van de meest kosteneffectieve gezondheidsinterventies uitvoert. Dat beeld werd bevestigd door de recent uitgevoerde Multilateral Aid Review (MAR) van het Verenigd Koninkrijk. Ook het GFATM is in diezelfde MAR gekwalificeerd als een organisatie die sterk inzet op resultaten en die resultaten ook behaalt. Nederland deelt deze appreciatie.

UNFPA is een belangrijke VN organisatie voor de beleidsprioriteit SRGR en blijft voor Nederland een belangrijke strategische partner. Ten gevolge van de kortingen die in 2011 moesten worden doorgevoerd vanwege de budgettaire consequenties van het teruggaan in percentage ODA, moest ook op de bijdrage aan UNFPA een korting worden doorgevoerd. Nederland blijft echter een zeer grote donor van UNFPA.

110

Kunt u toelichten hoe en in welke mate GAVI en GFATM bijdragen aan de ondergefinancierde thema's binnen SRGR naast het HIV/AIDS werk van deze organisaties?

Tot de ondergefinancierde thema's binnen SRGR hoort toegang tot informatie en SRGR dienstverlening voor jongeren om zowel ongewenste zwangerschappen als HIV-infecties te voorkomen. Een ander ondergefinancierd thema binnen SRGR is preventie van baarmoederhalskanker.

Het GFATM is een belangrijke financier van HIV Preventie, zoals ook toegelicht in de brief van 18 april jl (2011Z08235). Het Global Fund financiert alle preventie interventies waarvan de effectiviteit bewezen is. Het Global Fund financiert geen onderzoek naar nieuwe interventies, deze

komen pas voor financiering in aanmerking zodra de effectiviteit vast staat en de interventies worden aangeraden door WHO en UNAIDS.

Global Fund rapporteert dat in 2010 van de uitgaven voor HIV 31% besteed is aan preventie. In 2010 werd in totaal USD 393 miljoen besteed aan HIV preventie. Het grootste aandeel wordt gevormd door investeringen in gedragsverandering, zowel gericht op betere SRGR als op voorkomen van geslachtsziekten waaronder HIV en het voorkomen van overdracht van HIV van moeder op kind.

Zoals aangegeven in het antwoord op vraag 98 financiert GAVI vaccines met een groot direct effect op reproductieve gezondheid, waaronder het HPV vaccin dat baarmoederhalskanker helpt voorkomen.

111

Hoe krijgt de gender analyse praktische vorm binnen het toekomstige SRGR beleid?

De erkenning van de machtsongelijkheid tussen vrouwen en mannen vormt een belangrijk uitgangspunt voor het Nederlandse SRGR beleid. Dit ligt ook in de lijn van het Programme of Action van de International Conference on Population and Development, dat nog steeds de basis vormt voor het SRGR beleid van Nederland en van andere gelijkgezinde landen.

112

Gaat u zich inzetten voor SRGR in het mensenrechtenbeleid en voor de erkenning en inclusie van seksuele rechten en het recht op veilige abortus op internationaal niveau?

Zoals aangegeven in de geactualiseerde mensenrechtenstrategie «Verantwoordelijk voor vrijheid: mensenrechten in het buitenlands beleid», die de Kamer op 5 april jl. heeft ontvangen maakt Nederland zich sterk voor de naleving van seksuele en reproductieve gezondheidsrechten. Daarmee wordt beoogd een bijdrage te leveren aan het zelfbeschikkingsrecht van vrouwen. Nederland zal zich onder andere inzetten voor het vergroten van toegang tot reproductieve gezondheidszorg, het recht op gezinsplanning en het recht op toegang tot prenatale en postnatale zorg.

113

Waarom stopt u het tuberculosebestrijdingprogramma van het KNCV Tuberculosefonds, terwijl onder andere de WHO en USAID in tevredenheid gebruik maken van de kennis van KNCV Tuberculosefonds?

Het KNCV Tuberculosefonds is inderdaad een zeer gewaardeerde partner in de mondiale tuberculosebestrijding. Bij het beoordelen van de aanvragen voor het Medefinancieringsstelsel (MFS) is gekeken naar de kwaliteit van de aanvraag. Helaas voldeed de aanvraag van de KNCV niet aan de eisen, waardoor de aanvraag niet kon worden gehonoreerd.

114, 115 en 121

Kunt u een overzicht geven van de fondsen die worden bedoeld als gesproken wordt over «wereldwijde fondsen voor ziektebestrijding» en hoe deze bezuiniging per fonds eruit komt te zien?

Kunt u een overzicht geven van de initiatieven die worden bedoeld als gesproken wordt over «internationale initiatieven gericht op brede gezondheidssystemen» en welke bezuiniging er per initiatief is voorzien? Valt het Global Fund to fight Aids, Tuberculose and Malaria (GFATM) onder de bezuinigingen op «wereldwijde fondsen voor ziektebestrijding».

Zo ja, hoe verhoudt deze bezuiniging zich tot het feit dat het GFATM een belangrijke bijdrage levert aan uw prioriteiten op het gebied van SRGR en preventie van HIV besmetting?

De «wereldwijde fondsen voor ziektebestrijding» zijn onder andere «Roll Back Malaria», «Stop TB», het VN onderzoeksprogramma voor Tropische Ziekten (TDR) en het GFATM. Wat betreft de «internationale initiatieven gericht op brede gezondheidssystemen» gaat het om het «International Health Partnership» en het «Health Metrics Network».

De genoemde programma's maken met uitzondering van het GFATM, alle deel uit van het partnerschap dat Nederland met de WHO heeft gesloten. In 2011 is de bijdrage aan het Partnerschapsprogramma met de WHO met EUR 3 mln verminderd ten opzichte van het oorspronkelijk begrote bedrag van EUR 13 mln. Deze korting betreft de programma's voor malaria, TB, tropische ziekten en gezondheidssystemen omdat deze niet direct bijdragen aan de beleidsprioriteit SRGR.

Zoals met u besproken tijdens de begrotingsbehandeling 2010 bedraagt de bijdrage aan het GFATM voor 2011 EUR 54.5 mln wat neerkomt op een vermindering van EUR 25.5 mln ten opzichte van het oorspronkelijk begrote bedrag van EUR 80 mln. Zoals toegelicht in het antwoord op vraag 110, draagt het GFATM zeker bij aan HIV preventie en SRGR. In het licht van de totale bezuinigingen en de nieuwe focus van het beleid zijn keuzes gemaakt waarbij ook bezuinigingen op deze organisatie niet te vermijden zijn. Het GFATM heeft echter veel donoren en door de middelenaanvulling in 2010 kunnen de bestaande programma's worden voortgezet.

In de begroting van 2012 zal inzichtelijk worden op welke manier uitvoering wordt gegeven aan het prioriteren van SRGR en preventie van HIV infecties.

116, 119 en 150

Hoe verhoudt de bezuinigingen op HIV/AIDS in hoofdstuk C zich tot de brief van 18 april jl. (2011Z08235), waarin wordt gesteld dat HIV/AIDS onlosmakelijk verbonden is met de kabinetsprioriteit SRGR? Is de brief van 18 april jl. een aanvulling op de Focusbrief?

Kunt u een overzicht geven van de activiteiten die zullen verdwijnen door de bezuiniging op de bilaterale inzet op HIV/AIDS?

Kunt u aangeven hoe de brief van 18 april, waarin u stelt dat HIV/AIDS onlosmakelijk verbonden is met de kabinetsprioriteit SRGR, zich verhoudt tot uw voornemen om van HIV/AIDS financieel gezien een posterioriteit te maken? Kunt u aangeven op welke onderdelen van het budget voor HIV/AIDS u voornemens bent te bezuinigen?

Genoemde brief van 18 april 2011 is een verduidelijking van de Focusbrief. De bedoelde bezuinigingen in hoofdstuk C betreffen bilaterale HIV/Aids programma's die niet direct gelinkt zijn aan SRGR noch aan «key populations». Na het opstellen van de Meerjarige Strategische Plannen van de ambassades in de partnerlanden zal duidelijk zijn welke programma's dit zal betreffen.

Zie verder ook het antwoord op vraag 121 over het GFATM.

Over toekomstige bezuinigingen zal de Tweede Kamer worden geïnformeerd in de begroting van 2012.

118

Wat bedoelt u met de zin «inspanningen op basisonderwijs die niet bijdragen aan de vier speerpunten»? Op welke inspanningen doelt u?

De Focusbrief stelt dat er minder geld zal gaan naar «bilaterale inspanningen op basisonderwijs die niet bijdragen aan de vier speerpunten». Hiermee wordt specifiek bedoeld op de financiële en technische bijdrage

aan nationale beleidsplannen voor basisonderwijs in partnerlanden met profiel 1 en 3. Zulke beleidsplannen richten zich in het algemeen op schoolinfrastructuur, opleiding en werving van leerkrachten en betere toegang tot leermiddelen. De steun aan nationale beleidsplannen in deze landen zal op een verantwoorde wijze en in nauw overleg met de partnerlanden, andere donoren en FTI worden afgebouwd. Onderwijsactiviteiten ten dienste van de speerpunten, zoals beroepsonderwijs en onderwijs in fragiele staten worden voortgezet of zelfs vergroot (profiel 2).

120

Kunt u per thema concreter aangeven wat u de komende jaren wil gaan doen? Hoe gaat u het SRGR bijvoorbeeld concreet invullen?

Zoals aangegeven in de Focusbrief en in de brief van 18 april jl. zet Nederland in op een beperkt aantal thema's waar Nederland meerwaarde kan bieden. De thema's zijn

seksualiteit en jongeren; verbeterde toegang tot kwalitatief goede anticonceptie, mannen- en vrouwencondooms, vaccins en andere medische middelen voor reproductieve gezondheid en HIV preventie; verbetering van seksuele en reproductieve zorg, inclusief veilige abortus; mensenrechten, waaronder reproductieve en seksuele rechten en rechten van gemarginaliseerde groepen.

De precieze invulling van programma's en keuze voor kanalen wordt op dit moment uitgewerkt. Zo worden door de ambassades in de partnerlanden een Meerjarig Strategisch Plan uitgewerkt. Over de bedragen die worden toegekend aan SRGR en over de kanalen waarlangs het geld zal worden besteed, zal de Tweede Kamer worden geïnformeerd in de begroting van 2012.

122 en 157

Bestaat een dusdanig vertrouwen in de mate van goed bestuur bij een aantal ontwikkelingslanden, dat ook in de toekomst kan worden gedacht aan algemene begrotingssteun? In welke ontwikkelingslanden die in aanmerking komen voor Nederlandse begrotingssteun is sprake van de afwezigheid van corruptie, schending van mensenrechten en/of voldoende goed bestuur?

Kan per gekozen partnerland worden aangegeven in hoeverre daarbij sprake zal zijn van begrotingssteun?

Begrotingssteun is één van de hulpinstrumenten die in de specifieke context van een partnerland kan worden gebruikt. Waar begrotingssteun vanaf 2012 wordt ingezet is afhankelijk van wat Nederland in een partnerland wil bereiken; begrotingssteun moet hiertoe het meest geschikte middel zijn, en geen doel op zich. Eerst moet dus bepaald worden of begrotingssteun past in de Nederlandse inzet in een bepaald land. Dit zal de komende tijd gebeuren als de ambassades in de 15 partnerlanden hun meerjarige landenstrategieën voor de periode 2012–2015 uitwerken. Als begrotingssteun in een bepaald land inderdaad een gewenst instrument is, zal bekeken worden of het land in aanmerking komt gezien de vereisten uit het regeerakkoord (op het terrein van corruptie, mensenrechtenschendingen en goed bestuur). Dit betekent dat later dit jaar pas een besluit wordt genomen over de landen die in aanmerking komen voor begrotingssteun. Bovendien is eindigheid van programma's belangrijk.

127

Hoe geeft u uitvoering aan de recent door de Eerste Kamer aangenomen motie- Smaling die vraagt om de ontwikkeling van een regionale aanpak voor zowel West-Afrika als Oost-Afrika, alvorens over te gaan tot concrete invulling van de programma's per land?

De heer Smaling heeft terecht aangegeven dat een regionale visie belangrijk is voor een doeltreffende aanpak van de thematische speerpunten op nationaal niveau. Zo is voor de aanpak van de voedselzekerheidsproblematiek in specifieke landen in West-Afrika de ontwikkeling van regionale markten, en dus regionale integratie een vereiste om tot duurzame oplossing van voedselonzeekerheid te komen. Hetzelfde geldt voor de aanpak van vrede- en veiligheidsproblemen in deze regio. Op afzienbare termijn zal ik u hierover uitgebreider informeren.

129

Kunt u aangeven wat u precies onder «biodiversiteit» verstaat?

De definitie van Biodiversiteit die wordt gehanteerd is vastgelegd in het interdepartementale beleidsdocument «Biodiversiteit Werkt: voor natuur, voor mensen, voor altijd». Het begrip wordt daar gedefinieerd als «de verscheidenheid van het leven op aarde».

De verscheidenheid aan soorten en genen, en de samenhang daartussen in functionele ecosystemen, zorgen er voor dat de aarde leefbaar blijft. Ecosysteemdiensten vervullen een onmisbare rol in bestaansmogelijkheden en het waarborgen van een stabiele leefomgeving van de wereldbevolking, direct door de producten die geleverd worden en indirect door de regulerende werking op water, klimaat en bodemvruchtbaarheid. Er is dus een directe relatie tussen functionele ecosystemen en de speerpunten «water» en «voedselzekerheid».

130

Kunt u precies aangeven welke onderdelen van de bossenprogramma's de speerpunten niet ondersteunen, en waarom niet?

Duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen ten behoeve van voedselzekerheid en als onderdeel van geïntegreerd waterbeheer vormt onderdeel van het nieuwe OS-beleid. Bossen en boslandschappen spelen hierbij vaak een belangrijke rol. Bossenprogramma's worden niet meer gefinancierd vanuit sectoraal bossenbeleid. Wel is financiering mogelijk indien het programma is gericht op duurzaam ketenbeheer van hout, en indien het een belangrijke component is in programma's gericht op voedselzekerheid en verbeterd waterbeheer. Als gevolg van de beperking van het aantal partnerlanden zullen de lopende bossenprogramma's in milieupartnerlanden als Bolivia, Colombia, Guatemala en Senegal worden uitgefaseerd. Door het uitvoeren van landen-milieu-analyses in de 15 partnerlanden zullen relevante milieu- en bossenthema's effectief worden geïntegreerd in water- en voedselzekerheidsprogramma's.

132

Kunt u van alle (huidige/voormalige) 33 partnerlanden aangeven hoeveel bilaterale donoren er zitten en wat hun budget is? Kunt u hierbij tevens aangeven in welke sectoren c.q. thema's zij actief zijn?

Het ontwikkelingscomité van de OESO (OESO/DAC) rapporteert jaarlijks over alle ODA-activiteiten van de leden van het comité. Via de website van de OESO is de online database «International Development Statistics (IDS)» toegankelijk, waarin voor alle ODA-ontvangende landen de uitgaven staan vermeld met daarbij het desbetreffende thema of sector. Daarnaast publiceert OESO/DAC jaarlijks het Development Cooperation Report met daarin factsheets per donor. Op de website van de OESO staan ook factsheets per ontvangend land «Aid by Recipient». Hierin wordt het totale ODA-budget, de «top 10» van aanwezige donoren en de verdeling van ODA over de verschillende sectoren en thema's weergegeven.

133

Waarom hanteert u voor de bilaterale programma's in partnerlanden een financiële ondergrens van (vooralsnog) € 15 miljoen?

Zoals ook in de Focusbrief aangegeven is de landenkeuze onder meer gericht op de totstandkoming van meer focus in minder landen. Bij dit selectieproces is een belangrijk gegeven het perspectief op het behalen van ontwikkelingsresultaten. Het bovenstaande heeft, gekoppeld aan het streven om de effectiviteit én efficiency van de hulp te vergroten, geleid tot het vaststellen van een financiële ondergrens van (vooralsnog) EUR 15 mln per bilateraal programma. Dit vanuit de gedachte dat normaliter bij programma's met een kleinere financiële omvang het moeilijker wordt om op een effectieve en efficiënte manier ontwikkelresultaten te behalen. Het bedrag van 15 miljoen is vastgesteld op basis van een voorlopige indicatie. In de landenspecifieke uitwerking die thans plaatsvindt zal een verdere differentiatie in de toekenning van de budgetten aan de ambassades in de 15 partnerlanden plaatsvinden. Begin 2012 zal ik de Kamer informeren over de definitieve bilaterale ODA-budgetten per partnerland.

140

Welke donorlanden zullen de onderwijsprogramma's overnemen in Burkina Faso, Zambia en Benin, nu ook andere landen hebben aangegeven de ontwikkelingsrelatie met deze landen stop te zetten?

De situatie van Benin verschilt van die in Burkina Faso en Zambia.

Benin blijft een partnerland. Al sinds 2008 zijn voor het Nederlandse onderwijsprogramma concrete afspraken gemaakt met Denemarken, waarbij Nederland zijn aandeel in de onderwijssector eind 2011 volledig zal hebben overdragen aan de Denen. Denemarken heeft aangekondigd in 2014 uit Benin te vertrekken. Het is de verantwoordelijkheid van Denemarken om zijn leidende rol in de sector verantwoord af te bouwen.

Burkina Faso en Zambia komen niet meer in aanmerking voor bilaterale hulp. Voor deze landen zal een zorgvuldige exit-strategie worden ontwikkeld. Daarin zal expliciet worden geanalyseerd wat de impact is van Nederlandse terugtrekking uit de onderwijssector en welke mogelijkheden er zijn voor overname van de Nederlandse technische en financiële ondersteuning door de overheid, andere donoren en het Fast Track Initiative. Ten aanzien van de exit-strategieën per land zal ik u begin 2012 informeren, naast de informatie die ik jaarlijks in de begroting en verantwoording zal verwerken.

141 en 164

Op welke manier worden andere ministeries betrokken bij het uitwerken van de transitiefaciliteit en welke financieringsinstrumenten zijn beschikbaar?

Op welke manier worden de vakministeries als EL&I en I&M betrokken bij het uitwerken van de transitiefaciliteit? Welke departement heeft daarbij het voortouw en welke financieringsinstrumenten worden voor de transitiefaciliteit beschikbaar gesteld?

De Transitiefaciliteit wordt in nauw overleg met het ministerie van EL&I uitgewerkt. Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft hierbij het voortouw. Daarnaast worden waar mogelijk en nuttig andere vakministeries zoals het ministerie van I&M betrokken bij de landenspecifieke invulling van de faciliteit. Welke financieringsinstrumenten voor de Transitiefaciliteit worden ingezet is afhankelijk van deze landenspecifieke invulling. In ieder geval zullen alle bedrijfsleveninstrumenten van Ontwikkelingssamenwerking en het ministerie van EL&I openstaan in deze

landen. Eventueel kunnen ook hoger onderwijs en onderzoeksprogramma's een rol spelen in deze faciliteit indien daar een directe toegevoegde waarde is voor het lokale ondernemingsklimaat.

142 en 165

Zal er binnen de transitiefaciliteit voor Colombia ook aandacht zijn voor het thema «duurzame mijnbouw»?

Wordt er binnen de transitiefaciliteit voor Colombia ook plaats ingeruimd worden voor het thema «duurzame mijnbouw», dit gelet op de misstanden bij de productie van naar Nederland te exporteren steenkool (waar ook vanuit de Dutch Coal Coalition en het Ministerie van EL&I aandacht voor is)?

De Transitiefaciliteit zal landenspecifiek ingevuld worden. In beginsel komen alle thema's die belangrijk zijn bij het ombouwen naar een bilaterale economische relatie in aanmerking voor de Transitiefaciliteit. Duurzaamheid is hierbij een belangrijk aspect, ook omdat het Nederlandse bedrijfsleven in het algemeen daar toegevoegde waarde heeft.

143

Wat is uw beleid ten aanzien van ontbossing in Vietnam en Bangladesh?

Het bosbeleid nam in het bilaterale programma met Vietnam een belangrijke plaats in. In de periode 2004–2010 financierde Nederland samen met Finland en Zwitserland het Trust Fund For Forests. Dankzij deze inzet zijn belangrijke resultaten bereikt: Vietnam is een van de weinige landen waar het aantal hectaren bos toeneemt. Vietnam is echter binnen het nieuwe beleid geen partnerland meer maar een land in een overgangsfase van bilaterale ontwikkelingsrelatie naar een wederzijds profijtelijke economische samenwerking. In dit licht komt het land in aanmerking voor de transitiefaciliteit. De Nederlandse ambassade kan met eventuele financiële ondersteuning uit de transitiefaciliteit voortbouwen op de ervaringen en netwerken die met de intensieve inzet op bossen in Vietnam tot stand zijn gekomen, mits het gaat om activiteiten die het wederzijds economisch belang dienen.

Het bilaterale programma in Bangladesh is sterk gefocust op de water sector en niet expliciet gericht op het tegengaan van ontbossing. Als onderdeel van Integrated Water Resources Management in het bijzonder langs de kuststrook worden veel bos-gerelateerde activiteiten ondersteund. Op het gebied van rivier management wordt samengewerkt om de kwetsbare mangrove bossen in de kuststrook van Bangladesh en India te behouden o.a. als eerste verdedigingslinie tegen hoge waterstand ten gevolge van cyclonen. Voorts worden in de centrale kuststreek van Bangladesh veel bomen aangeplant als onderdeel van landinrichting nadat dijken zijn gebouwd om de schorren te beschermen; op deze wijze wordt het nieuwe land gestabiliseerd.

144

Hoe lang gaat de transitiefaciliteit duren en hoeveel geld heeft u hiervoor per land gereserveerd?

De Transitiefaciliteit heeft tot doel om de bilaterale ontwikkelingsrelatie om te buigen tot een bilaterale economische relatie en wordt landen specifiek ingevuld.

De duur en omvang van de Transitiefaciliteit wordt ingegeven door de mogelijkheden en behoeften van de ombouw van deze relatie en die zullen per land verschillen. De eerste jaren zal die transitie vooral vanuit OS gefinancierd worden. Naarmate het Nederlandse economisch belang sterker gaat toenemen zal ook de financiering vanuit het ministerie van

EL&I dominanter worden. Vanuit OS-middelen is EUR 18 mln. gereserveerd voor de drie transitielanden Colombia, Vietnam en Zuid Afrika.

147, 148, 161, 162 en 163

Kunt u meer inzicht geven in het voorgenomen regionale programma voor mensenrechten, democratisering en veiligheid voor Centraal Amerika? Zal Colombia onderdeel zijn van dit programma?

Op welke manier gaat u aansturing en uitvoering geven aan het genoemde regionale programma voor «mensenrechten, democratisering en veiligheid» als de ambassades in Nicaragua en Guatemala worden gesloten? Welke andere actoren hebben hierin een rol?

Kunt u op hoofdlijnen informatie geven over de inhoud van het voorgenomen regionale programma voor mensenrechten, democratisering en veiligheid voor Centraal Amerika?

Wordt het regionaal programma, dat u wilt ontwikkelen voor Centraal Amerika, ook van toepassing verklaard op Colombia? De argumenten die voor Guatemala en Nicaragua aangevoerd worden (zorgbarende mensenrechtensituatie, politieke ontwikkelingen, gevolgen van grensoverschrijdende criminaliteit, nabijheid van de Caribische landen van het Koninkrijk) zijn immers a fortiori van toepassing op Colombia.

Welke actoren heeft de regering, behalve het eigen postennetwerk, op het oog voor de uitvoering van dit programma.

Er wordt op dit moment gewerkt aan een ontwerp voor het nieuwe regionale programma voor Midden-Amerika. De bilaterale partnerrelatie met Guatemala en Nicaragua wordt afgebouwd, maar dat betekent niet dat Nederland zich uit de regio terugtrekt. Middels het nieuwe programma zal aandacht worden geschonken aan een aantal specifieke problemen in deze regio die ook aansluiten op de prioriteiten in de Focusbrief. Op deze wijze blijft de Nederlandse kennis en ervaring die de afgelopen dertig jaar in de regio is opgebouwd, actief ingezet op activiteiten die een antwoord moeten geven op de huidige uitdagingen.

Het regionaal programma gaat zich vooral richten op bevordering van mensenrechten, goed bestuur, veiligheid en rechtsorde. De modaliteiten voor aansturing en uitvoering worden nog uitgewerkt, waarbij de presentie in de regio belangrijk blijft voor een goede uitvoering van het programma en directe contacten met overheden, partnerorganisaties en het regionale netwerk. Nederland zal o.a. samenwerken met maatschappelijke organisaties, NGO's en «change agents» zullen worden versterkt.

De landen in Midden-Amerika zullen door vergroting van capaciteit op het gebied van mensenrechten, goed bestuur, veiligheid en rechtsorde beter in staat zijn om een klimaat te creëren waarin sociaal economische ontwikkeling mogelijk wordt in een veilige omgeving waarin de rechtsstaat functioneert. Dit zal uiteraard ook bijdragen aan een veilige en stabiele omgeving voor de Caribische landen van het Koninkrijk.

Het nieuwe programma richt zich in eerste instantie op de regio Midden-Amerika, maar dat sluit niet uit dat Nederland ook samenwerking zal zoeken met andere belangrijke spelers die ervaring hebben met de eerder genoemde problematiek. Een voorbeeld daarvan is Colombia dat een langjarige partnerrelatie heeft met Nederland, die nu wordt gericht op transitie.

151

Waarom wordt het maatschappelijk middenveld als posterioriteit genoemd?

Het plaatsen van het maatschappelijk middenveld in dezelfde categorie als de posterioriteiten gezondheid en onderwijs kan leiden tot misverstanden. Voor mij staat de meerwaarde van maatschappelijke organisaties in ontwikkelingssamenwerking niet ter discussie. Een sterk en divers maatschappelijk middenveld is een voorwaarde voor duurzame ontwikkeling. De inzet via maatschappelijke organisaties blijft dan ook een wezenlijk onderdeel van mijn beleid. MFS-II is daarvan een belangrijk voorbeeld. Daarnaast zal ook met het maatschappelijk middenveld de samenwerking worden voortgezet, met name op de vier speerpunten.

Er moeten echter financiële keuzen gemaakt worden om geld vrij te maken voor de vier gekozen speerpunten. De bezuinigingen voor 2011 op het maatschappelijk middenveld zijn proportioneel ten opzichte van de bezuinigingen op de totale begroting. Over de toekomstige bedragen die worden toegekend aan het maatschappelijk middenveld zal de Tweede Kamer worden geïnformeerd in de begroting van 2012. Wel heb ik toegezegd om in de jaren 2012–2015 niet aanvullend te bezuinigen op MFS II.

154 en 166

Kunt u aangeven in welke van de 15 partnerlanden projecten op het gebied van SRGR zullen worden uitgevoerd?

Waarom wordt SRGR niet genoemd in relatie tot transitieland Vietnam?

Pas na het opstellen van de Meerjarige Strategische Plannen van de Ambassades in de partnerlanden zal duidelijk zijn in welke landen bilaterale programma's op het gebied van SRGR zullen worden uitgevoerd. In Vietnam zal sprake zijn een samenwerkingsrelatie via intensivering van de economische betrekkingen. In het kader van samenwerking met het bedrijfsleven zijn interessante voorbeelden bekend van het opzetten van SRGR dienstverlening voor bijvoorbeeld fabrieksarbeidsters. Pas na het opstellen van het Meerjarige Strategische Plan voor Vietnam zal meer duidelijk worden over de mogelijkheden op dit gebied.

160

Staan voor u de vier doelen uit de LAC-notitie «Verre burens, goede vrienden» (2004 en de actualisering daarvan uit 2009) nog steeds centraal? (1. Nederlands direct belang bij vrede en veiligheid, het bevorderen van stabiliteit en het bestrijden van terrorisme en illegale drugs- en wapenhandel in de regio, vanwege nabijheid t.o.v. het Koninkrijk. 2. Uitbreiding van handel en investeringen in de regio. 3. Gezamenlijke inzet met landen in Latijns-Amerika en de Cariben voor bevorderen van de internationale rechtsorde en mensenrechten. 4. Bijdragen aan duurzame ontwikkeling, waarbij de Millennium Ontwikkelingsdoelen dienen als leidraad.) Langs welke kanalen streeft u deze vier doelen na? Welke bedragen worden hiervoor per kanaal toegekend?

De vier doelen uit de LAC-notitie «Verre burens, goede vrienden» uit 2004 zijn in de actualisering van 2009 uitgebreid met het doel op te komen voor Nederlandse belangen als het welzijn en de veiligheid van Nederlanders in het buitenland, regulering van personenverkeer en migratie, steun aan het Nederlandse bedrijfsleven en de versterking van het cultureel profiel en de beeldvorming over Nederland. Al deze doelen sluiten aan op de drie pijlers van het buitenlands beleid van deze regering.

Om deze doelen te bereiken worden verschillende kanalen gebruikt: bilaterale betrekkingen, de Europese Unie, andere multilaterale instellingen en particuliere organisaties. Over de bedragen die per kanaal worden toegekend kan nu nog geen uitsluitsel worden gegeven. De

Tweede Kamer zal op de gebruikelijke wijze worden geïnformeerd, bijvoorbeeld tijdens de begrotingsbehandeling van 2012.

Door de bezuinigingen, de beëindiging van de bilaterale OS-partnerrelatie met vier landen en de sluiting van vijf ambassades in de LAC-regio, zal de relatie met die regio veranderen. Nederland zal in een aantal landen duidelijk minder zichtbaar aanwezig zijn en daardoor minder direct kunnen samenwerken. Dit betekent niet dat Nederland zich volledig afkeert van die landen. We blijven wel degelijk betrokken, maar zullen daaraan op een andere wijze invulling moeten geven. Bilateraal via mede-geaccrediteerde posten in de regio of direct vanuit Den Haag en daarnaast door goed gebruik te maken van multilaterale kanalen (EU, VN-instellingen, OAS) en maatschappelijke organisaties.